

J. POSPÍŠIL:

JAN PRCHALŮ

1 9 2 5

JAN PRCHALŮ

NAPSAL

JOSEF POSPÍŠIL



V PRAZE 1925.

NÁKLADEM DRA ANT. PODLAHY. — VE PROSPĚCH „DĚDICTVÍ
SVATOJANSKÉHO“.

TISKEM ARCIBISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY.

1.

Již byla noc a krajem táhla sněžná vánice,
když bílý vlak vjel do nádraží malé stanice.
Pár lidí vystoupilo ven a vlak hned spěchal dál
a bouřil imou a čarou osvětlených oken plál.

Jan Prchalů, jež telegramem domů volali,
spěl před stanicí, kde již na něj saně čekaly,
a u nich bělouši dva bujní, černě grošatí,
jež mladý čeledín jen stěží krotil opratí.
Na předku saní, hrachovinou tvrdě vystlaných,
dvě lucerny se houpaly; v jich záři stkvěl se sních.

Jan složil do saní svůj kufřík a s ním škatuli,
jež kryla věnec z fialek a jarních bledulí,
a čeledínu, který před ním beranici sňal,
vstříc ruku podávaje, hlasem chvějícím se ptal:
„Kdy skonál bratr, Josefe?“ „Hned včera s půlnoci.
Smrt ulehčila mu. Moc zkusil za té nemoci.
A na vás stále vzpomínal až do posledních chvil.
Pak škyt' a stich'. Sám pantáta mý oči zatlačil.“

Jan skočil do saní a plakal, žalem hryzl ret;
a Josef trhl opratí a potah dal se v let.

A jeli silnicí, již alej švestek vroubila.
Sníh suchý šlehal tvář a meluzina tančila
a štvála závěje a divě třásla švestkami. —
Však koně jaře uháněli sněhu spoustami,
a cinkot sladkých rolniček zněl jasně nad stepí
a s vichrem závodil, jenž hvízdal vztekem sveřepý.

Když cestou vjeli do lesa, klid náhlý na ně dých';
tam zkrotla vánice a burácivý vítr stich'
a jenom táhle hučel les, jak dómských varhan bas
a chvěl se tajemně a kšticí zasněženou třás'.
Tma strašná z houštin zírala a rozsvícený sníh
kol cesty v záři luceren se blýskal na větvích,
a občas náhlý kvil a sten dral duši tajemně,
neb potok blízko silnice se ozval v olší tmě.

Jan schoulen v ovčím kožiše jel jako omámen
a myslel na bratra, ježž Pán Bůh smrti vydal v plen,
když nejméně to čekal, v květu nejkrásnějších let,
kdy zralý duch se chystá k činům rozletět'
a mízy v dřeni vrou. Je pravda, Karel dávno vad',
již od návratu z vojny, které za vinu to klad',
však že by vadou srdeční tak nenadále shas',
kdo pomyslit si směl, kdo tušiti jen mohl z nás?
„Můj drahý Karle, bratře můj! Jak asi maminka
dnes truchlí nad tebou, jak vzlyká potichu a lká!

A tatínek! Já vím, že bolu krutá vichřice
mu srdce rve; vždyť s tebou ztratil statku dědice!
Já zřít bych nechtěl, když jsi před očima jeho chlad'
a on se sklonil nad tebou a k víčkám prsty klad'."

Šla cesta do vrchu a koně zmírnili svůj cval;
mrak čpící páry stoupal z nich a v chumelici tál —

Jan cítil těžký stesk, když dále o bratrovi snil,
když celý život mrtvého si v duši vybavil,
kde jaký tváře zvláštní tah i charakteru rys,
ty řeči teple důvěrné, jež vedli spolu kdys,
zář hnědých očí poctivých a úsměv pěkných úst.
Měl Karel něžnou postavu a prostřední jen růst,
však v těle pružném jako prut hrál mladé síly var.
Když párnici se mlátilo, sám odnes' na špýchar
sta pytlů obilí a šel si jako tanečník,
jenž chvátá k děvčeti, když valčík prvním taktem vzlyk'.

I vidlemi se oháněl jak písař perem svým,
v žních švihal kosou jako hoch hrá prutem vrbovým,
zved hravě vůz, když těžký v koleji se zaříz' kdes,
a vyšel býku vstříc, jenž splašen po vsi šířil děs.

Těž koně strojival a s nimi v poli orat rád,
brázd v slunci jarně svítících si vážil nad poklad,
měl žerty rád a zpěvy, příjemně se smál
a dovádíval s děvčaty, ač intimit se bál.
I knížky čítával, však v zimě jen a v neděli
a bez vášně; jen odborně byt slušně sečtělý.

A tento hoch, ten sedlák rozený, jenž jejich rod
měl ve vsi uchovat a vydat selských cností plod,
náš drahý Karel, rodu sladká naděje a lesk,
teď padl jako mladý strom, jež v květu zlomil blesk.

A ani světa nepoznal ten chlapec předrahý,
jen práce užil od mládí a selské námahy,
a sotva rozvil do síly a do jinošských dnů,
svět celý chytil plamenem, hoch musel na vojnu.
A na bojištích světa za ty musíval se bít,
již rod náš pod vítězným vozem ždáli rozdrtit.
To srdce, v hrudi čistě bijící jak vzácný kov,
tak zraněné šlo doznít k matce pod otcovský krov.

Již saně z lesa vyjely a kolem tma a tma,
v ní ostrý vítr hvízdavý zas mával křídlyma
a po planině bílé peří sněhu rozvíval,
hned plakal kvílivě, hned zase divoce se smál.

Z tmy náhle alej nahých topolů se vyhoupla
kol zamrzlého rybníka, kde cesta do vsi šla,
kde u splavu, jenž tonul v tmách, svým proudem
tleskal jez.

Jan slyšel známý štěkot psů, jenž věstil blízkou ves
a cosi jako píseň domova mu znělo v sluch.
Jan zaslzel, však hned zas k bratrovi spěl jeho duch
a k statku rodnému, jenž tragicky tak osiřel
a hospodáře pohřbívá, když ujmout se ho měl.

„Co počít mám, můj Bože, rad! Náš Karel od plének
byl pro pluh školený, v něm zvolna rostl selský rek,
však já? Co já? Můj duch již kamsi jinam tíh',
v mých mladých snech již jiný ideál se svatý mih',
mne církev Páně kojila, jsem Ligy věrný syn,
já k víry rytířům se dal, jichž heslem stal se čin.
Ti vyšli již, by Kristu dobyli zas český svět,
z nich nikdo nechce couvat již a ohlížet se zpět
a pro zisk lísat se k těm, kdo proti církvi jdou.
Ti hoši slavně zvítězí neb čestně zahynou.
Mám opustit ten šik a uchýlit se v rodný kout
a orat lány své a na vsi v blátě utonout?
Mám na zeď pověsit ten vědou nabroušený meč,
s nímž proti církve škůdníkům jsem hodlal jíti v seč?
Mám býti všedním skrčencem, jenž svoje „já“ jen zná,
když zástup jde již pochodem a pěje hossanna?

A přec ta živnost zdá se obhajovat právo své;
k ní stará selská krev mě vábí též a přísně zve.
Můj Bože, rci, co činit mám? Můj švagr továrnu
svou jenom v mysli má, ta cíl je jeho snah a snů,
a kdybych až se statku v prospěch Lidky naší vzdal,
on brzy bez lítosti by ho rozparceloval.
A starým rodičům, jež ctí dnes celá vesnice,
snad z gruntu zbyla by jen výměnkářská světnice.
Ó rozcestí, jak děsivé jsou ty dvě cesty tvé,
když jedna kývá na pravo a druhá v levo zve!
Kam já se dám? Můj Pane, pomiluj a poraď sám,
mé duši světlo rozžehni a ustoupit dej tmám!“

Grunt Prchalů, spíš pěkný dvorec, nežli selský lán,
stál kousek za vsí, starou zahradou jsa objímán.
Však hle, tam tylem vánice již světlo prokmitá
dvou oken zářících, jež záclonkou jsou zakrytá,
a v záři elektrických lamp, jichž ohněm dvůr byl vzňat,
již statku štít se rýsuje a klenba těžkých vrat.

Jan cítil, jak v něm zmírá dech, jak v očích se mu mží,
když koně do vrat zahnuli a spěli k zápraží.
Tu ze síně pes bdělý naproti jim vyrazil,
jim skákal na šíje a štěkal radostí a vyl
a skokem k Janovi se vrh', když slézal ze saní,
a na uvítanou mu chňapal tlamou po dlani.
Však na zápraží stál již otec, domu hospodář,
stál pevný jako starý dub, však vážnější měl tvář,
než jindy míval, a v ní více vyoraných rýh
a oči v důlkách zapadlé a těžký smutek v nich.
„Tak pěkně vítám,“ děl, když syna k srdci tisk'. „Pojď dál
a potěš maminku. Bůh těžký kříž nám k stáru slal.“

Když vešli v síň, již čeledníkem zvali ze zvyku,
Jan nemohl již zdržet pláč a dal se do vzlyku
a vroucně líbal máť, jež ke dveřím mu vyšla vstříc
a slůvka nepravíc jen ke hrudi mu tiskla líc
a štkala potichu a důstojně, ač zlomená
již byla lítostí a v srdci mečem raněná.

„No neplač, maminko, že Karlíka ti odňal Pán;
vždyť kalich podobný byl také jeho matce slán.

Již neplač, milá. Karel má již ráj, má po boji,
a ten tvůj velký bol snad Pán Bůh časem zahojí.
Jen neplač již! Mne bolí tak a trápí ten tvůj žal
a chci ti nahradit, co s naším Karlem Bůh ti vzal.“

Tak matku těšil Jan, však sám se jako lupen třás'
a hořkým pláčem zaléval, až v hrdle hlas mu váz'.

Tu matka zvedla k němu zrak, z něžž svaté lásky zář
se linula, a chvíli pozorně mu zřela v tvář
tu jeho jinošskou, již vášeň ještě neryla
a kterou teplá krev a čistá svěže barvila.
A k Bohu slala dík, zříc čelo nad sním bělejší,
vlas nad ním vlnivý a lesklý, noci černější,
dva jemné rty a knírek po anglicku střižený
a bradu širokou, v níž smál se důlek stulený
a černé oči přejasné a mládím zamžené,
brv černým sametem a hedvábím řas vroubené,
z nichž duše vyhlédala moudrá již, však nevinná.
Bol na okamžik stichl v ní a v srdci pýcha matčina
se ozvala, když Jan teď před ní jako javor stál
a v kostičkovém raglánu tak mohutný se zdál.
I děla mu — hlas její měkký byl a dojatý:
„Můj drahý synáčku, teď zbyl's nám doma už jen ty!“

Jan vyvinul se z loktů mateřských a v síň se bral,
kde mrtvý bratr ustrojen již v bílé rakvi spal.

Dvě smutné palmy umělé tam nad ním truchlily
a u hlavy stál kříž, kol něho syíce zářily.

Měl mrtvý černý šat a na něm ruce sepiaté
a křídové, kol růženečkem něžně objaté,
měl v rakvi plno obrázků, jež známá děvčata
tam mezi svěží snítky myrt mu kladla dojatá,
však jeho obličej byl přísný již a ledový
a ani brvou nepohnul vstříc svému bratrovi.

Jan přežehnal jej křížem. ale u rakve stál něm
a ani neplakal, jak pramen slz by vyschl v něm.

Však blesky sterých otázek mu hlavou šlehaly
jak kdyby ve tmách tajemství cos chvatně hledaly.

„Můj bratře, rci, kam podělo se to, co na tvář nach
ti dýchalo, co hvězdou zářilo ti v zorníčkách
a kvetlo na rtech úsměvem, co v srdci sídlilo,
v tom směšném svalu ubohém, že láskou bušilo,
a citem chvělo se a bouřovalo vášněmi
a k Bohu toužilo, jsouc nepokojné na zemi?

Rci, hochu můj, kam děl se duch, jenž v tobě býval živ,
jenž rozechvíval telegrafní drát tvých čiv
a spoustu depeší den po dni k centru mozku slal
a tam je nazíral a čet' a moudře třídíval?
Proč mozek v hlavě tvé, ač dosud má své závity,
již přestal hrát a umlkl jak klavír rozbitý?
Kam šel ten hráč, jenž na klávesy jeho prsty klad'
a smělých myšlenek z něj vyluzoval vodopád?
Kam skryl se duch, jenž z premis tvoří závěry a v hloub
všech záhad hlavu potápí, by hledal pravdy kloub?

Jenž krok svůj nezastaví ani u těch svatých bran,
jež střeží věčna říš, jsa žízni po poznání štván?
A jenž je velký tak, že nestačí mu zemský ruch
a že ho může vyplnit jen tvůrce jeho, Bůh?
Ta duše, rci, kam odešla a v jaké klesla tmy,
jež tvořila tvé já a hnětla sebevědomí?

Že s tělem neshasla, já vím. Však tonu v pochybách,
zda v záři nebes dlí, či pyká v očištcových tmách —
Mě trn ten rve a ty, můj bratře, ležíš chladný tak, .
tvá ústa mlčí zamčená a němý je tvůj zrak!
Ó Kriste, jenž jsi za ovce své dřevo kříže nes',
schlad' bratru lázeň očištnou a kyň mu do nebes!"

S tím zbožným povzdechem Jan padl na kolena svá
a v slzách modlil se, jak jen se křesťan modlívá,
když klečí u rakve, jež v dřevěném svém náručí
těl zrna objímá, než k žití znova vypučí.

A složil slib, že bratru k úlevě všem ústavům,
jež víra stavěla a lásky hýřivost a um,
by v svěží sad se proměnil béd žhavý suchopár,
svou oběť pošle bratrskou a anonymní dar;
a že i opojivou číši božské milosti,
již často pil a chutnal v nejsvětější Svátosti,
hned jak ji okusí, pryč od úst oderve si zpět
a podá bratrovi, by v očištcí si svlažil ret.

Když od modlitby vstal, máť za ruku ho ujala
a do světnice vedla jej, kde kamna sálala,

a večeri mu snášela a na vše myslící,
dar ječmene mu nalévala stříbrem pěnící.

Však o živého pečujíc, svým drahým dítětem
se obírala dál, jež převalo styk se světem,
i se svou rodičkou, jež nespatří už jeho tvář,
až leda tam, kde svítí světla nebeského zář.
A znova stisk ji žal a chudák paní ze všech sil
se přemáhati musela, by zmohla pláč a kvíl,
když prosbu slyšela, již Jan pak vznesl k ní,
by vyprávěla o Karlově chvíli poslední.

I líčila, jak Karel od léta a valem chřad',
však přec že doufali, že z nemoci se vzkřísí snad.
„Ač k těžší práci nebyl již, přec chodil stavením
a chvíli nedal zahálet těm dobrým rukám svým.
Plet' třeba víčka ze slámy a husí posady,
i pěkné hrábě robíval a k vidlím násady
a vázal košťata a kdo ví, co vše kutíval,
až za zlé jsme mu měli. Hoch se však jen usmíval
a nikdy slůvkem nezahlesl o své chorobě,
by nezarmoutil nás. Svou úzkost choval v útrobě
a pro nás jasné čelo měl, ta duše přezlatá.
A tak jsme doufali, i já, i tuhle pantáta.
Než běda! Naše naděje nám kvetla na krátko!
Jak ostříž dravý pták svým zobákem rve kuřátko,
tak náhlý záchvat srdeční nám včera Karla rval
a v hrdle dech mu tisk' a prsa křečí napínal.

Já tušíc blízký skon, hned volala jsem lékaře
a povoz vyslala, by přivez' pana faráře.

A starostí jsem trnula a mřela úzkostí,
by neskonal nám dřív, než přijme svaté svátosti.
Než Bohu dík, vše šťastně dopadlo a chlapec náš
pár chvilék cítil úlevu a také dýchal snáž.

Tu jal se prositi nás všechny, co jsme stáli kol,
by za zlé jsme mu neměli, že působí nám bol
a bychom odpustili mu, čím kdy nás ranil snad,
že všechny v srdci chovával a vroucně míval rád.
Zvlášť také na tebe si vzpomínal a vzkázal ti,
bys neopouštěl nás, ni osiřelé živnosti,
bys místo knih vzal do ruky ten jeho drahý pluh
a aby žehnal ti a štěstím provázel tě Bůh.

Tu náhle ztich' a ruku jen mi hladil přesladce,
jak prosil by, bych chovala jej v drahé památce.
Když nový záchvat padl naň, z něj už se nesebral
a kolem půlnoci se k Bohu odebral.“

Tak rozprávěli o mrtvém, až bludných duchů čas
jim kýv' a k spánku povel, jenž pánem je všech nás.

Jan v patře nahoře měl studentský svůj pokojík,
tam odebral se sám, jak od dávna byl jeho zvyk,
a drže černou hodinku, zřel v dumách na plamen,
jenž chvějné světlo své stlal na zem dvířky u kamen,

a naslouchal, jak praská smolníčka tak důvěrně,
co zatím venku vítr vyl a bouřil příšerně.

Jan náhle vzpomněl těch, kdo tmou a mraznou vánicí
kdes bloudí bez čáky, že krb je čeká hřející,
a bleskem zřel, že celý svět v svém lůně nechová
ni krůpěj slasti té, již skrývá střecha domova.
A mysle na bratra a vzkaz, jež šeptal mroucím rtem,
děl s trochou lítosti, však pevně: „Budu sedlákem!“

Pak zvolna svlékl šat a pomodliv se potichu
v ráz usnul jako zdravý hoch, jenž neví o hříchu.

2.

Byl mrazný den, modř na nebi a v polích bílý sníh,
když Karla do kostela vezli v rakvi na saních.

Sta lidí šlo v tom průvodu, jež příkaz známosti
sem přivedl a soucit se zmařenou mladostí.
Řad mládenců a družiček se napřed bral
a za nimi, až vzadu, jako zosobněný žal,
šla sama Tonča Růžkova, již spínal černý šat,
kol něhož závoj smuteční se vlnil rozevlát,
a nesla polštářík a na něm vínek myrtový
co znak, že pohřeb strojí svobodnému hochovi.

Pan farář po mši v kostele měl tklivé kázání,
jež bolest mínilo a nabádalo k doufání.

Pak mládenci hned zvedli rakev na svá ramena
a průvod zahnul na cestu, jež sněhem prostřena
lip tesknou alejí šla k bráně pole svatého,
kde otevřený hrob již čekal chlapce mrtvého.

Když rakev spouštěli a matka ještě naposled
ji křížem žehnala, pláč hlasitý se kolem zved',
a nebylo snad člověka, by stál tam nedojet,
když otce zřel a máť, jimž syn tak nadějný byl vzat.

Však na rakev již hrstě hlíny těžce padaly
a hudba hrála loučení a zvony plakaly.

Tu ze hřbitova lid se valem zvedal k odchodu
a s ním i mládenci a družičky šli v průvodu,
pár za párem, a sotva vyšli ze hřbitovních vrat,
hned bum! bum! hudba pochod veselý jim počla hrát
a do hostince vedla je, kde skrovnou hostinu
pan Prchal upravit jim dal a schystat k tomu dnu.

Jan zbyl však u hrobu, jenž stanice je konečná
všech lidských cest a brána, již se vchází do věčna,
a přivřel zrak, když starý hrobník chopil lopatu
a před příbuznými hrob zahrnoval bez chvatu.

Té chvíle tuhl v Janovi kde jaký těla úd,
jak kdyby na něho se lil ten strašný přival hrud,
jak kdyby on v té rakvi spal, jež bratra jímala,
a jak by jemu na víko ta hlína padala.

Byl ještě mlád náš Jan a netušil, že bývá čas,
kdy smrt je milejší než třeba hostina a kvas.
Však jasně zřel, že vše je dým a marnost nad marnost,
když žití láska nekrášlí a dobrých skutků skvost,
když víra ve tmách nesvítí a v srdci nehřeje
a na hrobech již nepučí květ svaté naděje.
Tou tuchou jat, Jan skládal slib, že tak chce žít,
by smrti nemusel se bát a před hrobem se chvít.

Tu máť jej vyrušila z dum: „I vděk i úcta chce,
by někdo z nás šel do hospody mezi mládence.
Snad abys ty tam zašel, hochu, tuhle se zetěm
a chvíli poseděl a za nás dík vzdal dětem těm.
Já s Liduškou a s otcem pojedeme napřed k nám
a než se vrátíte, cos rychle k snědku přichystám.“

Pak děla, naposled a v slzách patříc v hrobní sluj:
„Můj drahý synáčku, Pán Bůh tě tady opatruj!“

Jan s mladým Kvěchem, švagrem svým, jak matka žádala,
hned do hostince šli, kam kapela jim kývala.

Tam stůl hned vedle stolu stál, že sotva stačil sál,
a každý liliemi kveť a záhonem se zdál.
Však nebyly to lilie, to družiček byl řad,
jež vedle černých mládenců Jan uzřel bílé plát.

Všem úcta velmi chutnala, neb hladu přísný hlas
již k jídlu zval a chuti dodával i kuchař mráz.

Jan se švagrem si našel místo v koutě šenkovny
a zrakem na sál vyhlížel, co hlavou táhly sny.

Tu cítil, že již chvíli jej cos hřeje na líci,
jak kdyby celovaly je dvě hvězdy zářící.
Jan pátral kol a náhle zřel, jak modré zorničky
dvě vstříc mu zaplály zpod brv té černé družičky,
jež s vínkem myrtovým šla prve před rakví,
a snil, že hledí do nebe, jež blankytné se stkví.
Však dívka zmatená hned víčka k hrudi sklopila
a líček bílý sníh zář nachová jí polila.

Jan cítil hnus, že v pohřbu den se dívčím zrakem vzňal,
však třpyt těch modrých zorniček přec těšil jej a hřál.

I po cestě, když z farní vsi se do Lán vraceli
a s nimi kapela, jež hrála pochod veselý,
Jan pohled svůj chtě nechtě vysílal, kde v kožíšku
a v zimním klobouku zřel kráčet černou družičku.

Kol silnice, kde vrány slídily, jež hnal sem hlad,
kam oči dosáhly, plál přísvit zasněžených lad,
z nichž mrkavě a zimomřivě vyhlédala ves,
a za ní jako pentlička se modře vlnil les.

Jan klouzal zrakem po té rovině, kde kořeny
měl zapustit jak štěp v zem novou v březnu vsazený
a jen se smál, když Kvěch, typ praktického člověka,
mu kouzlil sedlačiny ráj, jenž blahem přetéká.

Však hned se přestal smát, když švagr v hořkých
sarkasmech
mu črtal zlo, jež vzdělance prý čeká v příštích dnech.
„Když v každém městě okresním si nastavěli škol
a každý hadrník má na učenost monopol,
když nové úřady již nelze množit dál: Mně rci,
čím malý národ nakrmí tu inteligenci?
Mluv si, co chceš, i věda s uměním je zbožím jen
a burse podléhá, jež platí je dle běžných cen.

Los bědný kyne těm, kdo přec se někde uchytí!
Co ti však počnou, pro něž sousta nezbylo? Co ti?
I průmysl náš chřadne, o život svůj zápasí
a zpola zahyne. Kdo zaměstná ty chudasy?
Snad budou tlouci štěrky neb někde na vsi u volů
si najdou chléb neb půjdou kopat uhlí do dolů.
Však což, když neotužilý sval křikne vzdorně „ne!“
a na změkčilce divý hlad svou tíhou dolehne?
Snad bude emigrovat. Dobrá! Kam však, ptám se tě,
když krise podobná teď bolí všude na světě?
Či půjde právník na ves starostovi písařit
a lékař v průjezdě kdes bude dryáčníkařit?
Či v každé vesnici si zřídí tiskárnu a lis
a chemik půjde jim tam redigovat časopis?

Já strach mám z intelektuala, Jene, to mi věř,
jenž hlady štván je stokrát horší, nežli divá zvěř,
a mazanější, než-li obyčejný darebák,
že nosí vědy ostrou zbraň a bystřejší má zrak.

Když lidem umění a věda smysly zjemnily
a před zrak užaslý strom rozkoše jim vsadily,
z něžž kývá sladký plod, ježž bída brání česati,
je divu, že je jímá vztek, že pomstou sršatí?

Ti lidé budou jako sopka věčně chrlivá
a jako mrak, v němž revoluční bouř se rodívá,
a hrůza krup, jež ničí kultury a blaha lán,
jenž rukou pilných praotců byl věky osíván.
Proč svět se v jícen komunismu řítí přívalem,
já chápu, ač ta nauka je bláznivým jen snem.
Ta prasíla, ten strašný pud, jenž jmenuje se hlad,
vždy lidi šetřit učíval a o budoucnost dbát
a stvořil to, co vlastnictvím a kapitálem zvem'.
Tak bude na věky! Však schudlý svět dřív skončí bankrotem
a roje intelektuálů zhubí hlad a žal,
jak trubce obtížné, jež chudý úl ven vyštípal."

Jan trpěl tíhou důvodů, jež švagr přednášel,
však spolu mládí krásný cit v něm bouřil se a vřel.
„Ty, Kvěchu, černě maluješ, z tvých řečí čiší mráz
a beznaděj, jež ubíjí a činům láme vaz.
Tys načpěl monismem a duchem oněch ideí,
jež o Bohu a providenci slyšet nechtějí,
jimž lidstvo produktem je přírodních jen sil
a pouhým stádem jen, jež vývoj trochu zušlechtil.
Já věřím v Prozřetelnost, která, třeba oklikou,
svět přece k cíli vede blíž svou mocí velikou
a která zlo, jež dopouští, hned v dobro obracet
vždy chvátá zas, by z kolejí se nevyšinul svět.

Té Providenci otcovské já s plnou důvěrou
svůj život svěřuji a s oddaností veškerou.
Nechť hromy řvou a kymácí se svět, já věřím přec,
že Svrchovaný uplatní svou vůli nakonec,
a proto bez bázně a jako strom, jenž v bouřích roste,
chci pevně stát a plnit uloženou povinnost.

Ten pessimismus o vzdělancích s tebou nesdílím.
Cos praví mi, že choré lidstvo s novým úsilím
zas napne čerstvé síly své, až z vleklé nemoci
se uzdraví a pookřeje s Boží pomocí.
Zas nové zdroje obživy si najde lidský um
a práce dostane se všem a také vzdělavcům.“

„No no, jen aby!“ pravil Kvěch, jenž rád si s hrůzou hrál,
ač nebyl zlý. „I já bych si to z plna srdce přál,
však lekám se, že jen to nejsilnější obstojí
a vše, co slabé jest, že zhyne v bídy příboji.
A snad je dobře tak! Ať naschlé větve srazí hrom!
Proč mají o míz poklad okrádati schudlý strom?“

Jan, který s Kristem smýšleti si zvyk' a s chudými
vždy cítil a s uraženými a slabými,
hned krásným hněvem vzplál, když slyšel onu řeč,
jež hrud' mu pronikla jak jedem napuštěný meč.
„Ty nemluvil bys tak“, děl přísně, „kdyby z továrny
tě nenadále vystrčil zlý osud rozmarný!
Již nedivím se, že Bůh na svět komunismus slal,
když takhle o chudých svých bratřích mluví kapitál.

Ty, Kvěchu, který napájíváš stroj svůj olejem,
by nezavařily se válečky a šrouby v něm,
ty myslíš, že stroj lidský, má-li jít a neskřípat,
lze bez oleje lásky v chodu udržet a hnát?
A to je kořen neštěstí a pramen všeho zla,
že v krbu srdcí láska Kristova již uстыdla
a že jsme oslepli a nevidíme plápol hvězd
a záři paprsků, jež o věčnu nám nesou zvěst.“

Kvěch zapálil si cigaro a s rozkoší pil dým
a potom bez hněvu děl způsobem svým obvyklým:
„Jak závidím ti, Jene, jinošský tvůj krásný vznět
a závoj idealismu, v němž čistě září svět,
však myslím, že by pohasly tvé lásky jasné sny,
jen kdybys týden zřel a řídil chod mé továrny.
Než kdož to ví? Dost možná, že až na dno pravdy zříš
a tušíš spásy zdroj. Však v tom snad přec mi přisvědčíš,
že rvačka o existenci je denně dravější
a že je šťasten muž, jenž v klidu jí chléb vezdejší.
Já vím, že vlohy veliké v tvé duši dřímají
a že bys probil se v tom existenčním mumraji,
však myslím přec, že lépe učiníš, když na statku
se usadíš, kde v klidu budeš žít a v dostatku.
Byť revoluční proud vše dravě strh' a k zkáze hnál,
jak u řek vrba zelená stát bude sedlák dál.
Váš grunt je velký dost, že nemusíš se nuzarit
a dřít, jen myslit budeš-li a nad čeledí bdít.“

Byl Kvěch jen člověk tělesný, jenž na pozemském lpěl,
jenž za blahobytem a hmotným prospěchem jen šel

a nevěřil, že někdo také něco jinšího
by v duši laskat moh' a nad vše jmění dražšího.

Jan měl ho rád, však odkojen jsa evangeliem
vždy trpěl jeho smýšlením a zhrdal v srdci svém.
Však střezil se své city projevít a řekl jen:
„Cos o klidu jsi děl. Však věz, já nikdy spokojen
a vesel nemohl bych sedět u své večeře,
když věděl bych, že na blízku mi hlady člověk mře.
A stanu-li se sedlákem, pak nechci v kamaších
a s holí v ruce jen tak lajdat kolem polí svých
a po mezích se válet, zadarmo chléb žitný jíst.
Chci před Bohem a lidmi smělý stát a čist,
chci orat s čeledíny svými, zasívat a plít
a trávu o senách a ve žních úrodu svou žít.
Já halamou a darmochlebem musel bych se zvat,
kdybych svůj blahobyť jen z dlaní dělníků chtěl ssát!
A ještě něco prozradím, nač jsi snad zapomněl,
když prve romance jsi o tom selském ráji pěl.
Ač knize zvyk' jsem již a duševnímu životu,
přec sahám po pluhu a volím selskou trampotu,
ne pro chléb vonný jen, jenž bývá každé práci přán,
však nejvíc pro dar volnosti, již skytá vlastní lán.“

„No sláva!“ zvolal Kvěch, ač v duchu náramně se smál
a illusemi zval, co švagr Jan mu maloval.

„Jsem vskutku rád, že doma na statku se usadíš
a s beder rodičů že starost odejmeš a tíž.
I žena má se potěší, až povím jí tu zvěst,
že bude statek Prchalů dál v jejím rodě kvést.“

Jan mlčel již a zasněn hleděl k rodné dědině,
jež v bílém plášti sněhovém se třásla v rovině.

Již potok zřel, jenž pod ledem a ukryt vrbami
v klín zamrzlého rybníka se kroutil lukami;
již spatřil opukový lom a nad ním třešní háj,
jenž sněhem bíle kveť, jak v kraj když sletí máj;
dál viděl humna svěšená, jimž všude za zády
svých štěpů kouštinou se tměly holé zahrady
a stíhal bílý kouř, jak zvolna nad střechami tál
a splýval s azurem, jenž čekankami kvést se zdál.

Jak často objímal ten známý obraz kouzelný,
když z města k rodné vsi se zatoulaly mladé sny!
Jak vždycky do té dědiny, když kývl prázdnin čas,
 pryč z města letěl rád a nedočkavý jejích krás!

Teď Bůh mu dopřává, by navždy zakotvil tu v ní
a oral pole svá a sel a žal své osení.

Jan cítil slast, že ho až v hrudi srdce bolelo,
však cítil též, že by mu k štěstí cosi scházelo,
kdyby v té vsi s ním nedýchala Tona Růžkova
a kdyby nekvetla tam její líčka nachová
a růžových rtů poupata a jasných očí len,
jichž modří svítivou byl dnes v hloub srdce zasažen.

Jan znal tu dívku od dětství, a ač ji vídal rád,
přec nikdy nemyslel, že mohl by k ní láskou vzplát,

až dnes a zrovna v pohřbu den a u bratrových mar.
Což uhranul ho jejích pomněnkových očí čar?
Či bratr pečlivý, než dal se k Bohu na cestu,
se o něj postaral a posílá mu nevěstu?

Však byli ve vsi již a mládenec až před statek
šel s Tonou Růžkovou a loučil se s ní u vrátek.

Tu Janovi se zazdalo, že dívčin zářný hled
ne s mládcem, však s ním se rozžehnává naposled,
a vzplanul náhlou radostí a láskou dojatý
ji zrakem sledoval, až zmizela mu za vraty.

„Krov otcovský tě skryj, má milá, dobře se tam měj
a Bůh tě opatruj a od zlých mocí uchovej!“

Ten večer mnohem dřív, než jindy míval ve zvyku
Jan zmlklý nahoru šel spát do pokojíku.
Tam posadil se ke stolu a hlavu složil v dlaň
a snění hraví motýli mu obléтали skrání.

V tom kdosi tiše kliku stisk' a dveře otevřel
a když Jan hlavu obrátil, svou starou matku zřel.
„Mně přišlo“, pravila, „bych šla se ještě podívat,
zda nic ti neschází, když odešel's tak brzy spat.“

Jan hlavou zavrtěl a děl, že zdráv je docela
a že jen odpůldne jej hlava trochu bolela.

Tu matka kolem ramene mu ruku ovila
a jak jen matky hovoří, tak tklivě pravila:
„Tys prve dole povídal, že splníš Karlův vzkaz
a ujmeš živnost. Ráda jsem to slyšela, však mráz
mne obešel, když slova tvá jsem uvážila pak.
Já strachy mřu, že jenom k vůli nám jsi rozhodl se tak,
však v duši své že jináč smýšlíš, než-li předstíráš,
že studie tě vábí víc, než ve vsi statek náš.
Však co je grunt, co Karlův vzkaz a přání pantáty,
když tady s námi v chalupě bys nebyl šťasten ty!
Jdi, drahý Jeníčku, kam srdce tvoje chce
a věz, že stará matka tvá ti žehná ze srdce.“

Jan objal rodičku a slzí proud mu smáčel líc,
když lásku zřel, již srdce mateřské mu bilo vstříc.
Pak pravil pomalu, jak na váhy by slova klad':
„Nic nestrachuj se, maminko; já budu doma rád!“

3.

Pan Prchal, sedlák jadrný, jenž rolnický svůj stav
rád stavěl výš, než zaměstnání studovaných hlav,
měl za věc samozřejmou, že Jan studií se vzdal
a doma na statku se hospodařit odhodlal.

„Čím vedle sedláka je berní, ten náš dřič a kat,
neb soudce okresní, jenž čeká na měsíční plat?
Čím advokát je, lišák, jenž by zdech' a za své vzal,
jen kdyby sedlák rozum měl a soudů zanechal.

Ty, vyrovnáš-li daně své a lidem budeš práv,
jsi víc než král, ježž leká věčně rozpálený dav!“
Tím tónem selsky honosným, ježž Jan tak dobře znal,
pan Prchal v očích synových stav selský nadzvedal,
jsa rád, že ve vsi nevyhyne kořen Prchalů,
a také proto, že jej šedesátka pomalu
již tížit počala a vysíchaly zdroje sil
a že již po klidu a po výměnku zatoužil.

Však ač by byl již Jana rád měl doma na statku,
přec v srdci zadychtil i po třpytu a pozlátku
a vážně děl: „Já, chceš-li, zastanu tě ještě rok
a ty slož doktorát, když máš už k němu pouhý skok.“

„Ne!“ odvětil mu Jan. „Nač diplomu mi třeba, teď,
kdy kariéře právnické jsem dal již výpověď?
Proč měl bych mozek paragrafy cpát a jako páv
se pyšnit titulem, jenž nehodí se pro můj stav?“

A na tom zůstalo. Jan do Prahy se rozjel hned,
by v Lize přátelům svým ruce stiskl naposled,
a za tři dny již střecha otcovská jej pod krovem
svým ukryla, by stala se mu navždy domovem.

A nikdo, kromě klavíru a skříní, plných knih,
mu nemluvil již o studentských dobách minulých.

Ten rok, ač únor překročil již dávno Hromnice,
dál tloukl mráz a táhly metelivé vánice.

Co den hlad hejna strnadů a sýkor, strak i vran
hnal na dvůr Prchalů, kde hojný osep byl jim přán.

I práce spala. V polích jen se kompostovalo
a ve stavení jen tak domácně se šukalo.

Kdys po ránu vlít' kočí Josef do čeledníku
a hlásil stopy kun. Prý sadem vedou k seníku.
„Jen rychle!“ volal udýchán. „Těch mrch se zmocníme,
však dříve pěknou muzikou je ze sna vzbudíme.“

„Jen žádný spěch!“ pan Prchal chladil mladou horlivost.
„Proč hrkat? Kuny ve dne spí a máme času dost.
Dřív nutno zatáhnouti léč, než zvířata se hnou.
Je kuna chytrý tvor a protáhne se štěrbinou
a než se naděješ a pušku k líci přiložíš,
ta tam je již a v jiném stavení si najde skrýš.
Ty, Jene, u stop v zahradě se postav na stráži;
já počkám na dvoře a budu hlídat zápraží.
Jdi, Josefe, a seber Košatu a Frantíka
a vlezte na seník. Až hvízdnu, začne muzika.“

Byl seník starý již a z černých trámů zrobený,
kol kolem nízkou podezdívkou pevně roubený
a zády k sadu stál a střechu jeho došek kryl.

Jan v sadě poblíž rohu seníka se postavil,
kde stopy končily. Tam asi kuny šplhaly
až vzhůru k ochozu, jímž na půdu se procpaly.

Mráz tuhý žeh' a v zahradě i po polích
se v ranním slunci rděl a kmital rozjiskřený sníh.

Jan s puškou k ráně schystanou stál rozčilen a něm
a vedle něho Rek se třás a věřil čenichem.

V tom na půdě se ozval řev a kuní budíček,
v němž kvičel klarinet a třískal buben pokliček.

Jan zvedl zrak a tam, kde ochoz pod střechou se tměl,
dvě světla modravá a přiostrěný čenich zřel
a hlavu šedavou a kruhovitých boltců chlup.
Bác! Bác! Dvě rány jitem zahoukly a: hup!
jak balvan padla kuna střelená a ve křečích
se chvíli zmítajíc, kol třísnila svou barvou sníh.

Jan zved' ji do výše a obdivem byl nadšený,
neb kus byl nádherný, a pes, a čistě barvený.

Než jak se ulekl, když druhá kuna jako míč
se vrhla z ochozu a sněhem pelášila pryč,
kde kynul plot a za ním pláň a skalní útulek!

Však tu již zaštěkal a za kunou se vrhl Rek
a pána bdělejší ji za chřtán čelistí svou chňap',
ač divě prskala a do pysku mu vřala dráp.
Rek ji však nepustil a dlouho ní a zlostně třás',
až hlavu svěsila a plamen života v ní zhas'.

Jan Reka vděčně pohladil a sebrav kořist svou
hned na dvůr šel, kde vítali ho chválou náramnou
a Reka neméně, když Jan jim všechno vypravil,
co Rek dnes vykonal, jak kunu šťval a žádal.

A Frantik Košatů se kunám smál: „Vy lupiči,
již nebudete ohrožovat národ slepičí
a slídit v kurnících a holubníky vybírat
a v noci na lup vycházet a ve dne v seně spát.
Já vaše maso uvařím a v kousky rozsekám
a naším slepicím vás pro smích sezobati dám.“

Jan ale, hledě na kožešiny, děl v srdci svém,
jak kdyby mluvil s jedním modrookým děvčetem:
„Když Bůh mi bude přát, bych ženou směl tě, děvče zvat,
z těch kun ti na památku límeček dám vydělat!“

Pak, nechav kuny kunami a potichu si hvízdaje,
Jan mířil k záhrobní, by podíval se do stáje.
Když kravín otvíral, mrak bílé páry vstříc mu šel
a mlékem teple pách' a mrvou štipající čpěl.

Kol žlabu nízkého, jenž dělil stáji v polovic,
as půl sta krav si hovělo a tučných jalovic
a žírných býčků strakatých. I párek telátek
jak šneci zkroucených tam podřimoval u matek.

Jan, patře na tu idyllu, byl kouzlem jejím jat
a oheň klidné radosti jej počal v duši hřát.

I šel, kde u žlabu se kotoučilo telátko,
by pomazlil se s ním a povyrazil drobátko.
Však kráva, vidouc cizí tvář, hned bouřným vzrušením
strach o telátko jevila a hněvným bučením
a uklidnila se až pak, když šťastná viděla,
že Jan má dítko její rád a nic mu nedělá.

Jan, hladě telátko, jež syté spalo tvrdým snem,
snil o poměru mezi člověkem a zvířetem.

„Co, probůh, ukrývá se v mozku této hlavičky,
a jaké tajemství spí v mírném oku pod víčky?
Ó Neznámo! Ó propasti! Ó moře tajemna,
kdo potopí se do tvých vln a domaká se dna.

My denně s vámi obcujem' a žití sdílíme,
však, Boží tvorové, čím jste, snad nikdy nezvíme!
Mne děsí podoba! I kostry tvar, i svalů dřev,
i tkáně šlach, žil pletivo a nervů hustý peň,
vše máte jako my. I vám jak nám Bůh srdce dal
a břich a žaludek, jenž světa vládce je a král.
I vám vře v míše mork a v tupé lebce mozek dlí;
i s vámi hrá jak s námi vášní rej a slepý pud.
Však ducha znak vám schází: Úsměv na tváři a stud
a řeči dar a hlas, jímž ozývá se svědomí
a schopnost říci: já! a lidské sebevědomí.

Vás pohání jen temný pud a kam vás pobídne,
vy jítí musíte a nikdy neřeknete: Ne!

Ó šťastní! Nevíte, jak chutná plod, jež trhal hřích,
a jak je divý červ, jenž hlodá v nocích bezesných.
Ten upír zoufalství, jenž v hrůzách ssaje lidskou krev,
svým rypákem vám nikdy neotevřel stěny cév.
Vy klidni usínáte na svém loži ze slámy,
co zatím člověk umývá svou postel slzami.
Vás nemučí zlá starost o zítřek, ni mamon chrt
vás neštve; ve snách neděsí vás předvídaná smrt.

To světlo rozumu, jež člověku jen za věno
dal Bůh, je často životem a štěstím placeno.
Schop pojmy tvořiti a úsudky, jež propastí
svět lidský odděluje od zvířecí oblasti,
ten schop všech bludů strůjcem bývá též a těžkých vln
a chvějnou bludičkou, jež duše láká do bažin.

Bůh svobodu nám lidem přál, tu sílu řídící,
jež mezi pravicí si vybrat smí a levicí.
Však běda! Váha její na levo se klonívá
víc nežli na pravo. Jeť vůle k dobru lenivá
a kdyby Kristus nepřispěl svou božskou milostí,
nám ke zkáze by sloužil jen dar zlaté volnosti!

Ó šťastní! Živí-li vás žlab a zkonejšíte pud,
vás jiná touha nemučí a nerve jiný trud.
Však člověk? Byť měl celý svět a jeho tuk a lesk,
přec cítí prázdnotu a touhu po věčnu a stesk.

Je duše v těle jako pták, jenž vězí v tenátech
a bije křídly a chce se vyrvat z vazeb těch

a nepřestane kvílet dřív, než z nich se vyvine
a k nebi vyletí a navždy v Bohu spočine.
Však já mám život přece rád, mne bouře neleká
a světa vír. Já blahoslavím cestu člověka!“

Tu vešel do kravína starý pantáta a děl:
„To tele odstavím. Je prodat bylo by mi žel,
neb vzrostlé je a jalůvka. Je radost vejít sem
teď do stáje a potěšit zrak pěkným dobyt看em.
Však bylo kdysi, milý hochu, hůř. Zvlášť s počátku,
když matku jsem si vzal a přiznal se do stáku.
Chlév na spadnutí. Koně tři a deset bab
krav jako šindel hubených tam živil chudý žlab.
Mne mnoho potu stálo to a tvrdých mozolů,
než tuto stáj jsem vystavěl a novou stodolu,
něž statek zvedl jsem. Teď vodovod sem do chléva
až kravám pod hubu tok vody vylévá.
Otočíš kohoutek a večer elektrický proud
ti zazáří a jasně osvětlí kde který kout.
Pojď, nemrzí-li tě to, provedu tě stavením
a ukážu, jak blahobyť jde za přičiněním.“

Jan svolil rád a otec, potěšen tak v srdci svém
jej do řezárny zval, jež sousedila s kravínem.
Tam spustil elektrický motorek, jenž ihned hrát
a vrčeti se jal, jak druhdy sladký kolovrat,
s nímž přadleny si zašly do sousedství na táčky,
a rázem řemen roztočil a kolo řezačky.
„Rád slyšel bych“, děl potom, „co by dávní sedláci
as řekli, kdyby spatřili ten strojek při práci!

Ti řezankou se na stolicí denně hmoždili.
Nám motor za chvíli teď vymlátí i obilí.“

Tak řka, hned motor zastavil a selskou pýchou jat
šel s Janem k stodole, jež plochami dvou černých vrat
jim z hloubi dvora kývala a okrem příkrých zdí.
Kol cesty chocholouši hopkali a strnadi,
jež na dvůr zlákal hlad a kteří jako kuřata
tam vyčkali, až Jan šel okolo a pantáta.

Dech řízků kyselý vál od kůlny, kde tměl se krecht,
a masná šama štípala a ostře začpěl deht.

„Prý na Hromnice má být píce polovice. Hleď,
my máme plívně nabitě až k střeše ještě teď,“
děl starý pantáta, když s Janem stáli na mlatě.
„Já slámu neprodám, byt platil's mi ji ve zlatě.
Ať kdo chce drahých hnojiv strojených si chválí div,
já věřím kompostu a mrvě, kterou skýtá chlív.“

Pak zasmál se a pravil, vyváděje syna ven:
„Ať tříská mráz, ať mele vánice! My u kamen
se hrát a z dřevěnky si pokuřovat můžeme.
Jsme bez strachu, že zimou nebo hladý zemřeme.
Je požehnána stodola a sýpka, sklep a spíž,
a statek skýtá v hojnosti, nač jen si pomyslíš.
Nám lidé chléb náš závidí a: „Jen ho, sedláka!“
kde kdo řve proti nám a nestydatě huláká,

ba luza žebrácká chce grunt nám vzít a rozdělit.
To věřím! Ať se přičiní a bude také mít.
Mně kdyby sáhnouti chtěl někdo na můj majetek,
věř, jako psa bych střelil jej a bez všech výčitek.
Vy mladí změkli jste jak lůj, a křivdou se vám zdá,
když někdo méně má než vy, byť třeba pobuda
to byl a valach. Ale sedlák bude s puškou stát
a skolit zloděje a škůdce nebude se bát.“

Jan cítil sílu zemitou, jež jako stěny skal
se proti komunismu ježila a jako val,
ježž nelze překročit, však zároveň jej bolelo
to mrazné sobectví, jež z otcových slov fičelo.

A náhle vzpomněl bohatého muže onoho,
ježž Kristus zvěčnil, jenž měl také zboží přemnoho
a chvástavý a na smrt zapomenuv docela
svou duši vyzýval, by jedla, pila, byla veselá.
Však v noci na dveře mu zabouchala smrt: buch! buch!
„Již opust vše, co máš, a pojď! Dnes k soudu zve tě Bůh.“

Jan zesmutněl, neb v onom muži svého otce zřel,
jenž také tak svou celou duší na majetku lpěl
a poklady jen hromadil, jež kradou zloději,
a nedbal o věčnost, jež nejdražší je nadějí.

A tuše svůdnost mamony, jež jako černý mrak
hvězd slávu zakrývá a k zemi jen zve lidský zrak,

Jan prosil za dar svobody, jež zlato za sluhu
chce mít, jenž lásce slouží jen a množí zásluhu.

Však pantátovi hrála očka radostí a dál
zval syna ke kolně, kde čerstvým lakem kočár plál,
kde bryčka koketní se pyšnila a vozů řad
si hověl po práci, již přísný podzim na ně klad'.
A ukazuje těžké válce, ježky ježivé
a pluhy, které jako strojní pušky dávivé
z tmy kolny čněly ven, ač nejmírnější nástroje
to ze všech jsou a míru symboly a pokoje,
pak dále kultivátory, jež s pýrem plazivým
boj svádí na poli, jej rvouce ostrým drápem svým,
a secí stroj a nově zakoupenou sekačku,
děl vesele a s pýchou honosnou: „Ty, synáčku,
máš pokoj na léta, neb o náradí já vždy dbal.
Však nemáš ponětí, co peněz inventář ten stál.“

„To věřím rád,“ Jan odvětil. „Však já se obávám,
že v rolnictví jsem sláb a že se nevyrovnám vám.“

Pan Prchal zasmál se: „Mne netíží ta obava!
Dí přísloví: Co z kočky je, to myši chytává.
A tys už maličký se chápával opratí
a umíš koně přistrojit a pěkně orati.
Však schází-li přec něco, netrať proto naděje:
já rád ti poradím, jen Bůh-li zdraví dopřeje.“

To řka, pan Prchal dál se k prasečníku ubíral,
jenž k boku kolny lnul a sotva dvířka zotvíral,

hned stádo tučných krmníků a sviní chrochtavých
ven na dvůr spělo úprkem, kol rozvířujíc sních.
Pan Prchal zálibně je sledoval a podočknul:
„Ty, Jene, zvlášť si vepřů hled! Ten chov je zlatý důl.“

Pak syna do konírny ved', kde stály ve stáních
tři páry koní do tahu a hřibě vedle nich,
a velmi rozjařen a s odbornickou znalostí
rod koní líčiti se jal a jejich vlastnosti.

Jan otci rozuměl, neb sám též koně miloval
již od dětství, kdy radost svou jim svěřoval i žal,
jim ručky kolem šíje ovíjel a na nich v let
se dával šílený, když k brodu hnal je napájet.

Teď od jednoho k druhému se bral a dlaní svou
je popleskával po šíji a řečí mazlivou
jim lichotil a sametovou hlavu k hrudi tisk
a jen se smál, když po něm sahal hravý jejich pysk.

Pan Prchal štěstím oplýval, když syna lepého
zřel prostřed koní stát, neb zbaven strachu krutého
měl sladké vědomí, že jmění léta strádané
dál v rodině Prchalově neztenčené zůstane.

Ten večer, jako v jiné dny, než měsíc počal plát,
Jan čekal na dračky, jež chodily k nim peří drát.

A vždycky vzplál, když nový příchozí bral za kliku,
ač lhostejným se stavěl, chodě po čeledníku.

V tom slyší známý krok — Jan zapálil se poznova, když zřel, že do světnice vchází Tóna Růžkova. Ji panimáma zvala, aby drát jim pomohla a dívka slíbila. Vždyť říci: „Ne!“ přec nemohla, zvlášť když už doma sedrali a večer loudavý si ukrácení ždál a krapet svěží zábavy.

Pantáta byl již v hospodě a v síni u stolu jen samé ženy zůstaly a dívky pospolu a draly, píрко po píрку z kup bílých jako sníh si berouce, co síni jejich hovor zněl a smích.

Tu vkročil do světnice krejčí Koníř, dědíček až běda hubený a útlý jako střízlíček, však slavný pohádkář a neúnavný vyprávěč, kterému jako medu proud rtem vytékala řeč.

Jej jásoť uvítal a děvčata hned škemrala jej o pohádku, ale děd se zasmál: „Tralala! Vy myslíte, že pohádky se sypou z rukávu, neb že mi tekou z úst, jak voda proudí ze splavu?“

A nepromluvil, pokud panimáma vdolečkem jej litým nepohostila a kávy hrnečkem.

Pak, otřev rty, děd potichoučku začal vyprávět a před posluchači hned otvíral se nový svět a neskonale luznější, než ten je kolem nás, svět modrých snů a tuch a mlh a tajemství a krás.

Jan, kouře doutník, v šeru u kamen stál okouzlen
tím líčením, jež předla obraznost a bujný sen,
však mnohem více přítomností Tonči Růžkovy,
jež zdála se mu krásnější než kvítek májový,
když zřel ji, kterak vedle matky jeho zardělá
a oči v řasách skrývajíc a rozpačitá seděla.

Tvář šípkem kvetoucí jí plála čistým úbělem
a její vlas hrál jiskrami a zářil nad čelem,
kde pěšinka jej prostě dělila, a k uším spěl,
v nichž náušničky blýskaly a drahokam se skvěl.
Šij řetízek jí objímal a na něm chvěl se kříž,
znak Vítěze, jenž s beder sňal nám kletby tíž.

Tonička tušíc, že zrak Janův na ní ulpívá,
jak list se chvěla pohnutím a rozkoš hřejivá
hrud' její čechrala, však s ní i strach se v srdce vkrad',
a nejistota mučivá, zda hoch ten má ji rád.

Děj pohádky měl rychlý spád a končil líbezně,
neb princ již nabídl svou ruku princezně
a svatba strojila se na hradě. Děd líčil dál,
čím hosty častoval a udivoval nový král,
a skončil tím, že v zámku byla papírová zem
a on že, chudák, propadl se odtamtud až sem.

Dech poesie síní vál a budil vonné sny
a nikdo nechtěl vstát a jít, ač venku ponocný

již troubil jedenáct. Ba všichni prosili, by děd alespoň jednu pohádku jim přidal naposled.

„Tak teda byla jedna přadlena a švadlena a když jim zhasla lampička, pravila přadlena: „Já mohu potmě příst a namakám svou nit. Kdo potřebuje oleje, sám pro něj musí jít.“

„Ach Bože“, vzdychla švadlena. „Co počnu bez světla já ubohá?“ I vzala lahvičku a šla a šla, jak kdyby tady někam k rybníku, kde kupčila a olej v chaloupce své prodávala baba zlá.

Tma byla černá jako hřích a dole v lučinách světélka divá rejčila, až dívku jímali strach.

Když přišla blízko k chaloupce, ach Bože, jaký zjev! —: tam zřela plot a na něm plno rozvěšených střev.

Jde dál a hrůzou zkamenělá zůstane tam stát: plot zle se ježatil a na něm visel lidský hnát.

A zas jde dál a poznovu se celá zděsila: jí z plotu vstříc se lidská hlava sřatá šklebila.

Však tu již před ní chaloupka se zdvihá nevelká a v oknech blikají dvě červenavá světélka.

V ní malá byla dušička, však přec šla do síně až k ohništi a zří: tam chlap se houpal v komíně.

Ach Bože, Bože můj! Jak koukla dírkou klíčovou,
hned baba s nosem železným ji chňapla rukou svou.

„Ty sloto! Povídej, povídej, cos tam viděla?!“
„Nic, babičko,“ jí na to dívka strachy rozchvělá.
„Já nic jsem nezřela!“ „Jen nelži, sic tě roztrhám!
Cos viděla?“ „Ach, babičko, já viděla jsem tam
moc střev, kol po plotě tam byla porozvěšená.“
„To střeva nebyla, to byla moje přadena!“

„Ty lhářko! Povídej, povídej, cos tam viděla!“
„Už nic jsem nezřela,“ jí dívka odpověděla,
„jen na plotě se klátila tam noha veliká.“
„To noha nebyla, to byla moje motyka!“

„Ty klepno! Povídej, povídej, cos tam viděla!“
„Ach babičko, já jiného už nic jsem nezřela,
jen hlavu na kůle, však nevím jistě; byla tma.“
„To žádná hlava nebyla, to byla řepa má!“

„Ty mrcho! Povídej, povídej, cos tam viděla!“
I řekla švadlena, ač s pravdou ven jít nechtěla:
„Já chlapa v komíně jsem zřela viset za provaz.“
„To nebyl chlap, to byl můj vepř; jej včera zabil ras!“

„Ty jukno! Povídej, povídej, cos tam viděla!“
„Ach, zlatá babičko,“ jí na to dívka nesmělá,
„já do světnice nakoukla, kde kouř čpěl, puch a dým,
a tam jsem uviděla babu s nosem železným.“

„Ta baba — to jsem já!“ — Tu děd se chvíli zamlčel a patřil na dívky, jichž přesmutný zrak na něm lpěl a náhle: „Chramst!“ křik’ strašlivě, až po dívkách šel mráz, a potom vstal a že prý musí jít, že ke spaní je čas. „A co ta švadlena?“ jej dračky spěchaly se ptát; však on: „Já nevím! Jděte se tam samy podívat.“

Tak večer smíchem zakončil a dračky k domovu se braly se slibem, že zítra přijdou poznovu.

Jan provázel je ke vratům a když se loučit jal s Toničkou Růžkovou, jej smáčkl stesk a sladký žal, však kromě: dobrou noc! jež stiskem ruky provázel, nic neřekl jí víc, neb láskou hlas mu v hrdle mřel.

Noc byla mléková a stromy podél silnice jak černé přízraky se tměly v záři měsíce a na smetanu sněhu kladly fialový stín — Vše spalo kol. Jen jez svou písní jásal do tišin.

4.

Vzduch voněl jarem. Z okapů se valem tratil sníh a vody jako zrcadlo se leskly v kalužích a slunce jásal a zář svou stlalo na nivy, kde laškoval a měkce šuměl větřík mazlivý.

Sad ještě spal a slal jen ořešiny na zvědy, jež nedočkavé vyražely zlaté jehnědy,

k nimž z úlů vyhřátých včel šumné roje letěly,
jež zvábil vůní dech a slunce jarní pocely.

Však již i sedláci si počínali rovnat hřbet
a oči mnout a ze dvorů svých k polím vyhlížet.

I u Prchalů pluhý ostřili a den co den
se chystali, že na pole již rozjedou se ven.

Jan pojav úmysl, že sám též bude orati
a za mzdu svou že děti dělníků svých ošatí,
děl Košatovi, starému již deputátníku:
„Já, strýče, ujmu se teď na čas vašich vraníků.
Rád bych si zaoral. Vy poklizení na starost
dál míti budete a s ním i jiné práce dost.
Kol po polích již hrudy větrem schnou a dá-li Bůh,
hned zítra vyjedeme ven a vyzkoušíme pluh.“

Den ohlásil se slabým mrazíkem, však pěkný čas
modř nebes něžná věštila a slunce zlatý jas.

Jan strožil koně své. Jim nejdřív na krk zdráhavý
klad' polštář z rozhoru, jež navlékl jim přes hlavy,
a na něj posadil jim sličný chomout kožený,
jenž plechy žlutými a hřebíčky byl zdobený
a pásem mosazným a tepanými lupínky;
pak podocasník navlékl a sepjal podpinky
a do tlam vložil udidlo a ohlav připevniv
vsled ofinky jim rozčesal a chumle lesklých hřív.

Když koně ustrojil, Jan na dvůr vyváděl je ven
a k pluhu připřahal, jenž na vlačích převrácen
již číhal, blýskaje svým nedočkavým želízkem,
až Jan ho pustí do brázdy a svolí rýpat zem.

Však již i Josef s Frantíkem své pluhý schystali
a ze dvora tři potahy se k polím vydaly.

Když jely kolem zápraží, jim služby čtveračky
šly lstivě vstříc a polily je vodou z dojačky,
by nedřímali za pluhem. Však sotva hvízdli bič,
děvečky lstivé se smíchem hned rozprchly se pryč.

A oráči se zvolna brali po silnici dál
kol rybníka, jenž vyleštěným stříbrem plál
a kmital paprsky, jež klouzaly se po vlnách
a dýchal puškvorcem a bahnem rozpařeným pách'.

Břeh jeho rákos objímal a nad ním topol čněl
a staré vrby tesknily a olší háj se tměl.

Jan cítil, že slast krutá hrud' mu rdousit počíná,
když vodní ptactvo zřel, jímž hemžila se hladina,
roj potápek a čírek, hejna kachen divokých,
jež slal sem jih a láska, kterou březem budí v nich,
když zrakem užaslým dál stíhal čejky kvílivé
a mráčky komárů a tiplic sloupky vířivé.

Lán, k němuž mířili, až u lesa se prostíral,
kam od rybníka úvoz hluboký se vzhůru bral.

Když k roli přijeli, kde voněl rozestlaný hnůj,
Jan z vlačíh vyprostil a k mezi zavedl pluh svůj
a čelo křížem požehnav a kleče uchopiv
svou brázdu za Josefem táh', jenž před ním vyjel dřív,
by pole obehnal, neb oráčem byl chváleným,
kterého Jan, náš hospodář, zval vážně mistrem svým.

Vzduch fialkami kvést se zdál a kmital vlnivě
a v něm vlál mlhy týl, jež březem plouhal po nivě.

Jan snil, že Kristus žehnaje se vznáší nad polem
a že ta mha je liliové řízy jeho lem;
i zašeptal, tou dojat myšlenkou: Ó Pane, stůj,
a skloň se k oráčům a láskou svou je podaruj!

Pluh sténal rozkoší, když potápěl se do země
a krájel skývy brázd, jež jarem páchly příjemně
a jako rýhy stříbrné se v slunci blýskaly.
K nim od lesa se důvěřivé vrány slétaly
a špačků štěbetavý sbor a hbitý konipas,
jenž z místa na místo se nes' a bílým pérkem třás'.

Jan, řídě svoje vraníky, šel jaře za pluhem
a zvedal roztoužený zrak, kde visel nad luhem
bod skřívánka, jenž v širém moři blankytu se chvěl
a výš a výše stoupaje, svou jarní píseň pěl.
Stesk zalil srdce Janovo a mládí divný žal,
když u souvratě kdes i Frantík zpívati se jal
svým drsným hlasem chlapeckým, až pole doorá,
že za milou svou půjde k šafářovům do dvora.

Jan, který chodíval teď často na táč k Růžkovům,
v dol na ves rodnou pohleděl a hledal známý dům,
jejž ořech zacláněl a v kterém plachá milenka
teď po něm teskní snad, sem vyhlízejíc z okénka.

Jsa dojat touto myšlenkou, Jan cítil jemnou slast
a dál šel za pluhem a drtil křehký perník brázd,
ač v kříži bolest hlodala a pot mu rosil skráně
a nohy tížily a od kleče již pálila ho dlaň.

Když domů jeli z pole před klekáním za šera,
hrud' jeho pokoj hřál a mír, jenž z práce vyvěrá
a z vědomí, že úkol Bohem daný plníme
a chléb svůj zadarmo a příživnický nejíme.

*

Kdys večer s Tonou Růžkovou zlý rozmar dívčí hrál.
Zrak její brzy jasem plál a brzy v slzách tál
a na rtech střídal se jí vzdech a píseň tlumená
a byla nedůtklivá hned, jak kočka zježená,
a zase přítulná a mírná jako ovečka,
hned lhostejná a opět živá jako všetečka.

„Co je ti, Toničko?“ jí švagrová se zeptala,
jež u kolébky s švarným synáčkem se láskala.
„Zrak plá ti horečkou a tváře máš jak rozžaté.
Snad nechceš stonat? Či snad s Jeníkem se hněváte?“

„Mlč, Božko, prosím tě! Co pořád na mně vidíte?
Já nevím opravdu, proč s Jeníkem mne zlobíte!“

Že chodívá k nám na táč? Chodí, ne však k vůli mně, to jistojistě vím a vyznávám ti upřímně.

Zrak toho hochy na pěknější obrázek již pad' než u nás vidí. Má on asi dávno jinou rád. Však kdyby mi i srdce dal, já ženou jeho přec bych nebyla a neskryla své vlasy pod čepec."

Tu švagrová se zasmála: „A proč, má rozmilá, bys odmítala jej a vdávání se bránila?"

„Tak! Co pak je to radost, chovat děti brečivé tak jako ten tvůj kluk, jenž věčně pláče jen a řve?"

A Jenda je hoch vznešený a já jsem nehodná slout jeho ženou. Proto vám tu zkysnu svobodná. Však provdám-li se přec, až svoboda mne unaví, just namluvím si mužíčka, jenž bude šmathavý a starý, šilhavý a koktavý a hrbatý; jenž bude jako Esau ryšavý a chlupatý a bude mít tváře jako rezné knedlíky a pysky jako ohnivé dva lusky papriky. Má zlatá Božko, muž můj musí pít a karbanit a podvádět mne s jinými a denně holí bít."

Tak žertovala s švagrovou, však horká slzička jí z modrých očí vyhrkla a skápla na líčka, když vzpomněla, že Jan snad po jiných zrak otáčí, když skoro týden již tu u nich nebyl na táči.

Však ihned zplesalo jí srdce štěstím bušící,
když Jan se zjevil ve dveřích a stanul v světnici.
Svou radost nedala však znát a jenom úsměvem
ho vítala a děla: „Zrovna vhod jste přišel sem.
Hle, příze! — Prosím, pane, pomozte mi maličko
a držte přadeno, než navinu si klubíčko.“

Jan sedl proti ní a zvedl ruce poslušné,
jsa hotov vinout přízi třeba do bílého dne.
Však práce beztoho jen zvolna ku předu jím šla,
neb přes tu milou chvíli vláčenka se zadrhla
a bylo třeba rozplétati vzdorné uzlíky
a Jan byl nešika a jí se chvěly prstíky.

K nim od kolébky, kde již synek její sladce spal,
zrak mladé hospodyně spěl a dojat objímal
ty jejich hlavy mladistvé dvě k sobě skloněné,
to jedno líce sněžné, nachem krve zbarvené,
a druhé snědé, cikánské, jež zpražil jarní žár.
I usmála se radostně: Byl by z nich pěkný pár!

Když dívka klubko svinula, jí ruce klesly v klín
a tvář jí zvažněla a na čelo jí sedl stín.

„Dnes,“ děla, „kamarádka jedna poslala mi list,
jenž tak mě zbolel, že podruhé ho nechci číst.
My spolu žily do sexty jak duše jediná,
však již je konec. Dopis ten náš svazek přetíná.“

Co píše? Píše, že si bere evangelíka
a z lásky k němu že se víry naší odříká.
Tak ráda prý ho má, že by se pro něj nelekla
jít třeba zkáze vsťric a vrhnouti se do pekla.
Ta slova, vím, jen škraboškou jsou výstřední,
jíž skrývá bolest výčitek, jež odpad budí v ní.
Mne nezklame! Dům svaté Anny na Vinohradech
šest let nás ukrýval a vychovával ve svých zdech,
já sdílela s ní touhu po hostině svátostné,
s ní závodila v lásce k Matce Boží milostné.
Co pomátlo ji tak a jaký obloudil ji vznět,
že bez lítosti zašlápla té víry svatý květ?
Ji nechci soudit! Víím, že bude plakat zoufalá,
až vášeň vychladne, jež k odpadu ji zlákala.
Jen nízká láska tělesná rve s hrdla křížek svůj,
by podala ho muži, rkouc: „Tvůj Bůh je také můj!“
Jak ďábla štítila bych se a bála snoubence,
jenž sahá po duši a ženě spásu loupit chce.
Já pro milého muže každý kříž bych chtěla nést,
však víru v obět dát bych odmítla a lidskou čest,
já nesnesla bych, aby za loutku a pouhou věc
mne měl a hold své úcty odpíral mi snoubenec.“

Když takto mluvila, Jan naslouchal jí s údivem
a duši kořil se, jež pleti jemným tkanivem
jí z tváře zářila a houslemi slov vzlykala,
jež ladil charakter a dívčí hrdost rozhrála.

Pak dojat pravil jí: „Těž já se domnívám,
že úcta jen je základem, jenž nese lásky chrám,

a prosím Boha, by mi duši slal, jež v souzvuku
by zněla s mou a sestersky ji vedla za ruku.
Mně zdá se, že strom lásky tenkrát jen se zelená,
když kořeny své pouští v půdu Nadpřirozena,
když muž a žena s vůlí Boží žijí ve shodě
a činů štítí se, jež rouhají se přírodě.“

Tu mladá hospodyně do řeči se vmísila:
„Je věru krásné manželství, jež láska spojila,
když muž a žena splynuvše jsou jednou bytostí
a trny bolů sdílejí i růže radosti.
Však selce na bedrech dům se vším všudy spočívá.
Hned drůbež musí obstarat, hned zajít do chlíva,
hned vařit, péci chléb, hned k lidem spěchat na pole,
hned prát a žehlit, hned zas otáčet se v stodole
a nad to dítky opatrovat, nad čeledí bdít
a za vším ve stavení jít a všude oči mít.
Mně, věřte, často na večer již síla umdlívá
a někdy sotva k modlitbě mi chvilka vybývá.
A tak i ctnostmi hospodyně žena rolníka
se musí skvíť; sic jlnáč z domu štěstí utíká.“

Tak řkouc, šla vedle do kuchyně cosi obstarat
a Jan, jsa s dívkou sám, děl s vřelostí a láskou vzňat:

„Mně hvězda ženy takové již na obloze plá
a vy ji znáte, Toničko, tak dobře jako já.“

„Jak vaši hvězdičku bych mohla znát já ubohá,
když myriadou hvězd se rojí noční obloha?“

„Má hvězda čistě plápolá, dešť paprsků z ní mží;
když budete se po ní ptát, rád vám ji ukáží.“

„Jsou vlasy její havraní a srší jiskry z nich?“
„Ne, ale jako kaštany, když zlátnou v alejích.“

„Jsou oči její tůně dvě, jež černí olší stín?“
„Chraň Bůh! Jsou jako pomněnky, jež chová břehů
klín.“

„Tvář její zralá broskev je, již líbal slunce ret?“
„Je růžová a bílá jako jabloňový květ.“

„A žije daleko, či blízko kvete její vděk?“
„Kdybyste hlavu sklonila, dal bych jí polibek.“

„Ta vaše milá, pane, příšera je ošklivá.“
„Má duše za ní letí jen a Boha prosívá.“

„Než ji, vy raděj měl byste si vzít ropuchu.“
„Jen kdyby mi ji Pán Bůh dal, zvolal bych: Ichuchu!“

„Vy strast a peklo horoucí s ní mítí budete.“
„Květ radosti mně s ní a pozemský ráj rozkvete.“

„Však povězte mi již, jak sluje ona hvězdička?“
Jan, zblednuv, vstal a vážně odpověděl: „Tonička!“
V té chvíli zřel, že stojí na rozcestí života,
však nedbal již, zda štěstí čeká jej či trampota,

jsa odhodlán té drahé dívce vyjevit svůj cit
a zeptat se, zda ženou jeho nechtěla by být.

Však úmysl se nezdařil. Jej nechtíc zmařila
mu paní Růžková, jež z venku k nim se vrátila.

Jan zřel ji jenom jako v snách, jsa vínem lásky zpít,
však ze strachu že mohl by svůj zmatek prozradit,
hned loučiti se jal, ač dívčin zrak, jenž něhou tál,
by ještě nechodil, jej vroucně prositi se zdál.

Když jinoch pokoj opustil, i Tonu posed' chvat,
však nežli k rodičům šla domů na výměnek spát,
dřív rty své k chlapci sklonila, jenž v lůně kolíčky
spal růžový a pokryla mu tváře polibky.

Když lásce podlehl, Jan nepoznával se a žas',
jak svět se zjinačil, co zázraků je v něm a krás.

Jej nyní udivovalo, co chladně mýjel dřív:

Vrb proutky nazlátlé a snítky stříbrolesklých jív,
vod zrcadla, jež blýskala se jasně v příkopech,
kde mladá tráva pučela a podběl zlatě žeh',
much víření, let motýlů a včelek věčný chvat,
křik dětí, které na návsi zřel o fazolky hrát,
lesk jařin procitlých, jež zpěvem budil skřivánek
i tažných ptáků kvil, když ve tmách hasl červánek.

To citů bohatství, jež cudnou hrud' mu plnilo,
tak na svět stlalo svoji zář a vše mu zlatilo.

Teď i to modré nebe modřeji se zdálo kvést
a bělejší byl slunce jas a čistší záře hvězd,
a měkčeji vál vítr, důvěrněji šuměl les,
kde pro Jana jen hvízdal kos a lindušky zněl ples,
teď mnohem opojněji voněl jařin vlahý dech,
jejž větřík mírným polím krad' a nosil na křídlech.

Když přišel od Růžků, Jan dlouho ještě nešel spát,
jsa zvyklý večer číst a modlit se a rozjímat.

Když rozjímal, vždy pocit orla měl, jenž k nebi vzlét'
a s výše obzírá a jasným okem měří svět.
Tu vídal cesty, po nichž jako slepec bludně šel,
a nástrahy, jež vášní poháněč tam nastavěl;
tu zřel, že ideál, jenž jímál duši zlákanou,
byl často lží a šálením a fašou morganou,
a ony radosti, k nimž svět ho volal hlasem svým,
že vadly jako květ a pomíjely jako dým
a že by nazdařbůh a marně, bez užitku žil,
když Boha neměl by a život věčný za svůj cíl.

Večerní rozjímání bylo čisté zrcadlo,
v němž každé hnutí zřel, jež za dne nitra se mu tklo,
kde jaký chybný krok, jež učinil, kde jaký hřích,
kde jaký smutek dobrých skutků nevykonaných.

V tom rozjímání umýval jak v čerstvé koupeli
vln skvrny nečisté, jež za dne na něm ulpěly,
a volal včely myšlenek, by vrátily se zpět
v úl duše zas, z níž vylákal je všedních péčí květ.

A potom zvedal v modlitbě svou duši Bohu vsťíc,
jak ke slunci se obrací květ zlatých slunečnic,
a srdce rostlo v něm, když uvažoval s pohnutím,
že tři sta milionů křesťanů se modlí s ním,
a vesmír nezměrný a živlů velkolepý chór
i církev trpící i svatých nebešťanů sbor.

Tak modlit se a rozjímati chtěl i v onen den,
kdy domů od Růžků se vrátil láskou opojen.
Ač krev mu bila ve spáncích a fantasie pták
jej k snění loudil, ač ho obletoval dívčí zrak,
Jan sílou trénované vůle krotil smyslů křik
a chvatně sáhl po bibli, již denně číst si zvyk'.

V ní zvlášť jej uchvacoval svatý Pavel apoštol,
jenž celý kosmos duchovní strh' do svých epištol,
jichž středem Ježíš je, kol něhož všechno kolotá,
kde hromy hněvu hřmí a láska sladce šepotá,
kde každá myšlenka je blesk a každé slovo čin,
kde Pavel, víry potápěč, se noří do hlubin,
až tam, kde božské milosti vrou skryté prameny,
zkad života strom napájí své lačné kořeny.

Však tenkrát ani Apoštol svým slovem nezdeptal
vzdor smyslů vzrušených, ač Jan si toho z duše přál,
neb cosi jako stud jej pálilo, že nemá sil,
by zvládl citů proud, jenž povodní jej zaplavil,
a že se oddává hrám milování ve chvíli,
kdy Kristus Pán je štván a církev trpí násilí.

I zavřel knihu knih a v touze po sebranosti
vzal růženec a kleče zdravil Matku Milosti
a vzýval ji, by do ochrany vzala jeho cit
a pomohla mu vůli Kristově jej podrobit.
„Já, Matko přesvatá, svou celou duší, ze všech sil
ždám Krista milovat, jenž pro mne hořký kalich pil,
a kdyby v očích Jeho láska byla neřestí,
ji ze srdce bych vyrval ven, byť třeba s bolestí.
Však vím, že Syn tvůj, který v Káni žehnal rodinu,
svou rosou svažuje i čisté lásky květinu.
A já jsem sedlák. Bez hospodyně a bez ženy
jak strom bych usch', jenž holé skále svěřil kořeny.
Ó, Paní vznešená, svou přízeň mateřskou mi přej
a za křehkost mé mladosti se vlídná přimlouvej!“

5.

Jan, který v Lize láskou eucharistickou se vzňal,
vždy aspoň jednou za měsíc se k stolu Páně bral.

Jej tělo Kristovo a krev, jež skýtá božskou slast,
tak k sobě vábily, jak včely vábí medu plást
a jeho duše bez Krista by byla uvadla
jak smutný květ, když ranní rosa na něj nepadla.

Ten pátek před nedělí, jež se krásně Květnou zve,
hned ráno, sotva z mlhy vstalo slunce dubnové,
Jan, jehož duše touhou po Svátosti hořela,
z Lán chvátal k přijímání do farního kostela.

Chrám svítil čistou bělostí, jak kdyby z cukru byl
a jeho oken mřížemi jas sluneční se lil
a rozsvěcoval svatostánku dvířka zlacená
i kříž, jenž nad ním rozpínal svá božská ramena.

Bod věčné lampy, v níž se rubín světla žhavě rděl,
tam jako pavouk na niti se před oltářem chvěl
a vůně kadidla, jež modlitby je symbolem,
jak výdech květů mystických mdle vlála kol kolem,
a ticho uctivé tam mlčelo, až krve spěch
mřel v srdci užaslém a v hrdle bázní vázl dech.
Jen hodiny, to srdce kostela, jež věčně bdí,
svých kyvů vzdechy truchlivé vrhalo do lodi.

Jan, pokloniv se v úctě nejsvětější Hostii,
vzdal hold svůj Panně Marii, té bílé liliji,
jež zrodila nám Krista, světa Vykupitele;
pak zdravil světice a světce, Boží přátele,
jichž obrazy a ostatky, jak vzácný drahokam,
v svém lůně svatě žárlivém si střežil farní chrám.

A zatím, co chrám vítal ještě další věřící,
jež k zpovědnici zvala postní doba kající,
Jan svědomím se obíral a zíral do hlubin
své duše vzrušené, kde hledal stopy čerstvých vin,
jež toužil zahladit slz přívalem a milostí,
jež s kříže Kristova se řine v koupel svátosti.

Jsa ještě čist, měl něžné svědomí a citlivé
jak vážky v lékárně, jež pouhý prášek rozkýve,

a každá chybička svým smutkem se ho tkla,
jak dech, jenž rosnou mhu svou vrhá na sklo zrcadla.

Jan v myšlenkách zřel Petra, jak jde smutný ze dvora,
kde zapřel Pána, kterak štká a bolem vrávorá.

Pak vzpomněl na Magdalenu, jež štvána žitím zlým
v síň vešla hodovní, kde klesla k nohám Mistrovým
a slzami je smývala a masť mazala
a hedvábím svých vonných vlasů zlatých stírala.

I Zacheus mu zatanul, jenž ve své celnici
kdys Krista hostit směl a stržen lásky vichřicí
polovic statku sirotkům a božím chudým dal
a vrátil čtvernásob, co lichvářským clem vyždímal.

A Jan se modlil: „Kriste slitovný, mou prosbu zkoj
a vzbud' v mém srdci vyprahlém slz spásonosný zdroj,
bych z vin se kál, jež podaly Ti octa se žlučí,
když na kříži Jsi visel s rozepiatou náručí
a srdci Tvému za dar božské lásky k člověku
se odsloužily oštěpem a trním nevděku.

Já s pokušením teď a se zlou příležitostí
boj na nůž hodlám vést s Tvou pomocí a milostí;
já slabou vůli svou ždám svázat s božskou vůlí Tvou
a jako nejposlušnější z Tvých sluhů chci jít za Tebou
a hrát své nohy ve Tvých šlépějích a jako Ty
slz mírnit palčivost a ulehčovat trampoty.

Dej, Kriste Pane, tak mi život časný prožívat,
bych věčný neztratil, ježž věrným svým Jsi slíbil dát.“

Když dokončil svou přípravu, Jan k zpovědnici šel,
kde knězi jako Kristu samému svou duši otevířel.

Pak, vyznav hříchů své a rozhřešení obdržev,
vstal s štěstím syna marnotratného, jenž otcův hněv
svým pláčem smířiv, zřel, jak otec drahé ruce své
mu v ústřet rozpíná, jak přešťastný jej do náruče zve
a velí chystat hostinu a pišče zjednává,
jak nové roucho kmentové mu darem podává
a hrdlo zdobí řetězem a na prst navléká
skvost prstenu, jenž drahokamem blýská zdaleka,
a jak zve k radosti všech hoduřících přátel dav,
že jeho syn již ztracený se domů vrátil zdráv.

Když potom farář sloužil mši a postní písniě žal
a varhan stesk lid k pokání a k hodům lásky zval,
Jan v duchu do večeřadla se bral, by zázrak zřel,
jež Kristus učinil, když s apoštolů večeřel.

Vzav do svých rukou chléb, Pán děl, co rozum nepojme:
Již vezměte a jezte všichni: To je tělo mé!
Pak požehnal i kalich přesvatýma rukama
a podal apoštolům řka: Ten kalich krev je má!

„Rci, Bože veliký, jenž svět svou mocí objímáš,
proč ve způsobě chleba skrýt svou božskou slávu ždáš?“

„Chci památku své smrti na kříži vám zůstavit
a uprostřed vás viditelný na oltáři žít;

chci při mši denně mezi vás a Otce klást svůj kříž
a hněvu bouř jím odvracet a mírnit trestů tíž.“

„Proč ještě, Lásko vtělená, jsouc božskou Osobou,
jak závojem se zastíráš tou bílou způsobou?“

„Chci chlebem duší být, jež k věčným branám krácejí,
by nezhnuly slabostí kdes v hříchu závěji;
chci božstvím svým vás prožehnout, chci ve vás žít
a vlást
a láskou kralovat, jež sladší je než medu plást.“

„A proč nás tolik miluješ, proč s láskou jdeš nám vstříc,
když jsme jen hřích a vzdor a prach a nekonečné nic?“

„Já ve vás Otce miluji a obraz Boží ctím,
jež větší cenu má než svět i se vším zbožím svým.
By obraz ten, jež hříchů hnus a prach tak znešvařil,
zas čistým leskem původních svých barev zazářil,
já v obět život dal a vylil drahocennou krev,
jež ze srdce mi tryskala a z rozervaných cév.
Je div, že miluji, co vykoupil jsem slzami
a hořem duše své a Kalvarie hrůzami?“

Tak rozjímal a s Pánem duší hovořil náš Jan,
než k stolu přiklekl, jenž ležišem je prostírán.

A úžas jímal jej, když pomyslí, že do srdce
sám všehomíra Pán a Stvořitel mu vstoupit chce,

Bůh věčný, nesmírný, jenž Nekonečnem chodívá
jak nivou kráčí hospodář, jenž pláštěm hvězd se odívá,
a dává všemu tvorstvu život, vzrůst a květ a plod
a o vše pečuje, však nejvíc o náš lidský rod;
jež hymnem vln svých oslavuje moře bouřlivé,
jež zdraví mračen chvat, když vichr oblohou je štve,
Bůh, k němuž lesy šumící své ruce spínají,
a jemuž hory koří se, když kadidlem mlh dýmají,
jež velebí i pramének, jenž se skal vyvěrá,
i ohníček, jenž rojem poletavých jisker hrá;
jež zpěvem zdraví pták, jenž slétl na kvetoucí snět,
jež uctívá svých vůní modlitbou i jarní květ,
Bůh, před nímž ohýbá se v bázni každé koleno,
jež bylo v nebi, na zemi i v pekle stvořeno.

A tento nekonečný Bůh, jenž vládne nade vším,
ždá býti naším pokrmem a chlebem vezdejším?

„Ó Pane, abych dík ti vzdal, já nenalézám slov,
jen vím, že nejsem hoden, abys vešel pod můj krov.
Mne pokorná Tvá láska, Bože, k slzám dojíká:
Ó, řekni slovo jen a zdráva bude duše má!“

S tím výkřikem, jímž dojal Pána setník věřící,
Jan přijal Hostii, slast všecku v sobě mající.

Však potom v lavici, když Spasiteli děkoval,
jak náhlým bleskem ozářen si uvědomoval,
že přijímání není těchou jen a slastným snem,
však spíše sebeodevzdáním, těžkým závazkem.

Když Kristus žije v něm, jenž touží v duších pracovat
a konat díla svá a království své budovat,
on nyní musí všechny síly své a schopnosti
Mu nabídnout a pracovat s jeho milostí
a konat díla víry, jimi šířit Jeho čest
a ve svatosti růst a na vsi selský kříž svůj nést.

•

Když bylo po mši svaté, Jan, ač domů pospíchal,
přec musel zajít na faru, kam farář dál ho zval.

Byl farář dobrý šedesátník, suchý, pomalý,
však rysy jeho tváře energií dýchaly
a z černých očí upřímných mu zřela odvaha
a síla víry, která deptá svět a přemáhá.
Ač fara jeho byla z nejchudších a příjem z ní
se sotva rovnal mzdě, již bere dělník tovární,
přec jeho příbytek zrak jímál skvělou čistotou
a vkusem vzdělance, tlumeným kněžskou prostotou.

Jan velice ho ctíl a občas rád nit hovoru
s ním zapřádal, jsa lákán dálkou jeho obzorů
a kouzlem kněžství, které ze slov jeho dýchalo
a srdce zvedalo a sladce utěšovalo.

I tehdy, po kávě, když všedních událostí běh
si sdělili, Jan pustil z mysli první spěch
a žízně po duchovní rozmluvě a debatě,
jíž doma postrádal, děl s povzdechem a dojatě:

„Kam poděla se, důstojnosti, farská idylla,
jak Rais ji líčí? Doba moderní ji pohřbila!
Teď na váš dům co den pěst něčí zlostná zabuší
a kolem far vše boj, jenž rozpoutal se o duši.

Vy kněží v prostřed plamenů těch bojů stojíte,
jste terčem střel, jež jedem smrtícím jsou napité,
neb škůdci církve vědí, zahynou-li pastýři,
že rozprchnou se ovce stád a farnosti nám osíří.
Lid bez pastýřů bude demagogů kořistí
a duše šarlatáni povedou a sofisti.
Mám strach, když podlí vůdcové se budou o moc rvát,
že národ zemdlí a že v ssutiny se shroutí stát.“

„Co dělat?“ farář krčil rameny. „Když cihly mní,
že zdivo je jim jhem a otrokárnou stavení,
dům zaviklá se v základech a k pádu nachýlí.
Co týče se té idylly, můj pane rozmilý,
jsem skeptik. Život duchovního idyllou se zdá
jen tomu, komu kněz je uzamčená zahrada.

Kněz věčně žije v starostech a bojích duchovních,
i když je po bouři a hrom zlých persekucí ztich'.
Jste hospodář a víte, že jen svému přeje zem,
jež nejraději travou zarůstá a plevem.
Co potu horkého to stojí a co úsilí,
když místo plevle jí chcete vnutit obilí!

I kněz je hospodář, jenž duší nesmrtelných lán
má osévatí semenem, jež odevzdal mu Pán.

Však člověk přírodní se brání mravní kultuře
a přeje pudům zlým, jež s dobrem vedou věčné pře
a bují divoce a setbu cností úsilně
se snaží přerůst a zničit spásy slibné žně.
S tím hříchů plevem kněz tvrdé boje musí vést;
a v tom zřím jeho poslání a zvláštní jeho čest.
Že na selanku není kdy a že je nemožná,
mně přisvědčí, kdo zblízka činnost pastorační zná.

Zde vězí klíč té hádanky, proč kněze bije svět:
Svět vzteká se, že kněz zlým pudům brání vybujet,
že hřích vždy hříchem jmenuje a neřest neřestí
a tresty duším zvěstuje, jež zašly na scestí.“

„Ó, pane faráři,“ děl Jan, jsa velmi dojatý,
„jak krásný úděl Bůh vám vykázal a přesvatý!
Já kořím se a církvi svaté vzdávám pochvalu,
že s hříchem nikdy nesmlouvá a neuhýbá zlu,
a nežli by, co černé, bílým nazvala, že spíš
ran krutých bolest přijímá a persekucí kříž.

Ted' vůdci lidu lekají se utkat s mravním zlem,
jež eufemisticky se zove novým režimem.
Když na levo jde vývoj, dobrá, oni též jdou s ním
a místo zla si za terč útoků svých volí Řím
a jemu kladou na bedra to všecko neštěstí,
jež národ sám si připravil svou vlastní neřestí.

Tři otázky bych demagogům položit chtěl,
již matou lid a lhou, že kněz je jeho nepřítel.

Když církev hněte svědomí a Kristem formuje,
proč vláda lidová ji za to pronásleduje?
Či neuvadá zákon, parlamentem štípený,
když do svědomí lidu nezapustil kořeny?
Co vašeň k zločinu již chvátající ochromí,
když v nitru nekřikne a nezaúpí svědomí?
Žel, národ oslepl a práci vaši odmítá,
že v hloubkách duší působí, jsouc očím ukrytá.“

Tu farář zvedl zrak, v němž šťastný úsměv rozkvetl
a náhlý jas a záhadný mu tváří přelétl.

„Je zle,“ pak pravil, „trpí-li kněz za své necnosti!
Však ten, kdo trpí za Krista, ať jása radostí,
neb jeho bolest zkonejšit sám Kristus přichvátá,
jenž bude jeho nesmírná a věčná odplata.

Dnes přemnoží ven z církve Ježíšovy prchají
a novou mravnost, nové náboženství hledají.
Jim Kristus nestačí. Jej překonal prý pokrok věd,
jenž přes mrtvolu křesťanství dál volný kráčí vpřed.

Tu chůze vpřed je vpravdě buďto kolektivní stát,
jenž z hrobu společnosti nynější chce divem vstát,
neb revoluce vášní, kterým mravní řád je jhem,
jejž touží svrhnouti svou nevěrou a odpadem.

Leč marné úsilí! Řád mravní lidstvu za věno
dal Bůh hned onen den, kdy v ráji bylo stvořeno.

Jak země naše s měsícem kol slunce kroužila,
dřív, nežli kosmu zákony nám věda odkryla,
tak mravní řád a zákon od počátku v duších žil
a vládl dřív, než božský Koperník ho objevil,
však žil tam neuvědoměle, pouze tušený,
až v plné jasnosti ho zjevil Kristus vznešený,
jenž přinesl i dar své milosti a pomoci,
by člověk sklon své vůle k zlému mohl přemoci.
Tak tedy onen svatý řád a zákon mravnosti
je navždy spjat a svázán s lidskou přirozeností
a nikdo nikdy, pokud člověk bude člověkem,
jha jeho nesvrhne ni vzdorem svým ni útekem.

Proč měl bych hlavou o zeď bít a Bohu vzdorovat,
když jeho zákon morální je navždy se mnou spjat?
Kéž svět by zkusil, jak je sladké jeho břemeno,
když pokorně je kladem' na poslušné rameno
a jdeme za Kristem, jenž příkladem svým mravní řád
dřív uctil sám, než nám ho na ramena klad'!

Až lidé poznají, že Pán jen jejich štěstí chtěl,
když zákon evangelia nám zvěstovati spěl,
pak vděčně pozdraví i církve Jeho jedinou
a k srdci Kristovu se znova vroucně přivinou.“

Jan svědčil rád a z rozsvícených zřítelnic
mu plálo nadšení, jímž vzňala se i mladá líc.

„Mně zdá se,“ děl, „že věk náš již se k Bohu naklání,
neb velké viny sleduje vždy velké pokání.

Již ratolest se zelená, již kypí mízy var
a věští víry nový věk a příchod božských jar.
Ta tam je pověra, že věda s vírou vede boj!
Jak mohlo by se potýkat, co společný má zdroj?

Jsem jist, že moderních věd velkolepé úsilí
chtíc nechtíc rozmach theologie jen posílí.
Bůh vzbudí genia, až uzrá doba k synthesi,
jenž vědy hranice a víry přesně vymezí,
a vědu zbaví plev a zlato její pšenice
v ráz uchvátí a Kristu složí do obilnice.

I marxismus, ta boží metla liberalismu,
jenž zplodil draka mamony a kapitalismu,
až splní úkol svůj a poslání své dějinné,
z hlav vyprchá a jak snů nočních přízrak pomine.
Pak chudých krásné zástupy, jež Kristus měl tak rád,
zas přijdou k Němu zpět, by utišil jim duší hlad,
a přijdou s palmami a jásajíce hosanna
a církev novou slávou bude korunována.“

„Ta vaše víra, synáčku, i má je naděje;
již slyším nové doby blížící se kročeje
a vzpínám ruce k těm, kdo po nás přijdou silnější
a lepší, než jsme byli my, a čistší, zbožnější.
My dlouho žili v Egyptě, náš duch je potřísněn
vším bahnem jeho rýžovišť a rmutem nilských pěn.
A už i ruce zemdlívají. Ač nám v hojnosti
Bůh přeje útěch duchovních a sladkostí,

přec bolí nevděk okolí a nepřízeň a chlad
a zasteskne se po někom, kdo má nás z duše rád,
kdo ruky stisknutím nás pozdraví a s úsměvem
a teplým slovem přátelským a vlídným pohledem.“

Tak mluvil starý kněz, v němž cosi lidsky zalkalo,
co Jana bolestně, až téměř k slzám došlo.

I zvolal, tiskna farářovy ruce voskové:

„Vy kněží, pane faráři, jste naši otcové,
a když Pán Kristus chtěl svou církev míti bezbrannou,
my sami budeme vám záštitou a ochranou
a jako občané si vynutíme, aby stát
vás nedovolil urážet a tyranisovat.“

S tím slibem, který faráře svým mladým teplem hřál,
Jan faru opustil a spěšně k domovu se bral.

To odpoledne na poli sel řepu pod strání
a vodil secí stroj až do samého klekání.

6.

Když přišel týden pašijí, Jan v duchu hořkou číš
všech bolů s Kristem pil a muk, jež uchystal mu kříž,
a Lásku ctil, jež spasila nás krve klenotem
a slavnou smrtí svou se stala naším životem.

Však jásoť velkonočních zvonů, který zvěstoval,
že Kristus z mrtvých vstal, pryč z duše plašil žal
a v hrudi radost probouzel, k níž zval i mládí hlas,
i čisté lásky cit, i jara procitlého čas.

Tak přišla pomlázka. Jan po mši u kostelních vrat svou milou vyhlížel, až z chrámu ven se bude brát, a srdce jihlo v něm, když jejích očí fialy svým šťastným úsměvem jej ze zástupu vítaly a když i svěží nach, jímž rozkvet její obličej, mu nesl zvěst, že miluje a ráda vidí jej.

Jan hned k ní šel a podával jí ruku rozchvěle, však ona, šibalka, se smála vesele a děla: „Dnes jsem dostala již tolik výprasku, že bojím se i vás. Nemáte v kapse pomlázku?“

„Ne, nemám,“ odpověděl Jan. „Spíš lekám se a chvím, že od vás, slečno Toničko, dnes ránu obdržím.“

„Proč? Prosím, počkejte zde chvíli u chrámu; já zaskočím si k švadleně a tamhle do krámu a přijdu hned. Pak spolu půjdem k nám, když svolíte, a po cestě mi povíte, proč se mne bojíte.“

Tak řkouc, šla svižně po návsi jak jaro vtělené; plášť barvy pískové jí vlnou splýval s ramene a nad čelem, s nímž sotva jasmín by se měřit směl, klobouček se jí chvěl a nad bohatstvím vlasů bděl a z malé dlaně její, rukavičkou spoutané, modlitby vyhlédaly, v kůži černě vázané.

Jan za ní zrakem spěl a srdce štěstím bilo mu, když pomyslí, že tento dívčí květ k nim do domu

snad bude přesazen, že bude jeho ženou slout
a ruku v ruce s ním se vydá na životní pout.

Však dívka v mžiku byla zpět a když pak spolu šli,
kde kdo se po nich ohlížel, jich krásou užaslý.

Již lidé z Lán je předešli a oni sami teď
se brali silnicí, již střehla mladých štěpů zed,
a kráčeli jak ve snách, v sebe pohřížení jen.
Kol smál se jarní den a nebe kvetlo jako len
a slunce zlatem sálalo a v modři nad nivou,
z níž vůně dýchaly, pěl skřivan píseň vášnivou
a vlažným vzduchem motýl blýsk' a skvostem křídel třás
a z trávy škarp se usmívalo stříbro sedmikrás.

Jan s Tónou však těch divů nezřeli, neb krassí svět
a kouzelnější, nežli v přírodě, jim v srdci kvet.

„Proč bál jste se, teď povězte,“ mu dívka pravila,
„že způsobím vám bolest? Myslíte, že jsem tak zlá?“

„Ne, Toničko. Já myslím spíš, že duše něžnější
bych v celém světě nenašel a nad vás milejší.“

„Ó, bláhový! Co o mně myslíte, je mam a klam.
Já od rána se těšila, že dnes vám našloham
a vy mne chválíte!“ Tak řkouc, hned z pláště vytáhla
maličkou pomlázku a na Jana ji napřáhla.

„Jen tněte, prosím vás. Rád vytrpím těch šlehů pár, však potom za ně výměnou mi dáte lepší dar.“

„Mám doma malované kraslice a ty vám dám, až odpoledne na pomlázku zavítáte k nám.“

„Tím lékem choré srdce mé se sotva uzdraví; je vyléčiti můžete jen, slečno Tončo, vy!“

Tak řka, Jan ruku dívčinu jal v ruku svou a vzrušen dodal: „Toničko, buď, prosím, ženou mou!“

Tu dívka vzplála jako mák a zrakem v jeho zrak se vpila pátravá a zajímavě děla pak:

„Jen, máte-li mne, Jendo, rád. Já se vám přiznávám, že od dávna jsem chovala již v srdci lásku k vám. Já plakávala častokrát, když chladný jako led jste chodil kolem mne a nevšímavý na pohled.“

Jan místo odpovědi sklonil k ruce její rty a polibky ji pokrýval, tím vyznáním jsa dojatý.

Však dívka ponechávajíc mu ruku, děla dál:

„Jste první moje láska, Jeníčku, můj ideál, a mám vás tolik ráda, že bych třeba tisíckrát krev srdce chtěla za blaho a štěstí vaše dát; však lekám se, že nejsem hodna vaší ženou slout a panímámu vaší jako matku obejmout.

I jiná ještě obava se vkrádá v duši mou: mám strach, že vaši rodiče mne vlídně nepřijmou.“

Jan naslouchal jí s radostí, však spěchal hned strach její dívčí zkonejšit a děl jí v odpověď: „Mne bolí, Toničko, a překvapuje ten váš strach. Mí rodiče vás, věřte, budou nosit na rukách a budou vás mít radši, nežli mne. To jistě vím, neb se svou láskou k vám již dávno jsem se svěřil jim.“

Tu Tonička, již v zraku zářil první lásky vděk, Janovi sama vtiskla na rty chvatný polibek a změklým hlasem, který vlnou pohnutí se třás', mu děla: „Kéž bych, Jendo, šťastným učinila vás!“

Jan mlčel okouzlen a zahleděl se v rodný kraj, jenž náhlou krásou vzplál, jak divem proměněný v ráj; Jan snil, že slunce silnici jim zlatem vystlalo a nebe že svůj baldachýn jen pro ně rozpialo, že na pozdrav jim kyne květ a kývá štěpů snět, že zdraví je i lán, ježž uzřel vlnami se chvět, že pro ně jenom skřivani své sbory zpívají a kuká kukačka a rákosníci hvízdají.

A tuše, že jen přítomností drahé dívčiny ten rodný kout se zastkvěl krásou rajské vidiny, Jan jehl pokorou a v duchu užaslý se ptal, proč Bůh mu nezaslouženě tak velké štěstí přál.

Pak ruku v ruce dál šli ke vsi jako v ekstasi a črtali si budoucího štěstí obrazy,

tak drahé milencům, jež snívají jen o ráji,
než u oltáře před Bohem si ruce podají.
A když se loučili, Jan zval ji s krásným zarděním,
by odpoledne na návštěvu jistě přišla k nim.

A Tóna přišla. Dům byl jako o svátku vždy vylidněn
a ve statku dlel Jan a stará jeho matka jen.
Strach sevřel srdce dívčino a v hrdle mřel jí dech,
když na dvůr statku vstupovala dvířky ve vratech.
„Co řeknou jí? Zda uvítá ji vlídně hospodář?
A matka Janova! Zda ukáže jí dobrou tvář?“
Dvůr před ní klímal na slunci a dřímál ospalý,
však nad ním v kole holubi svým křídlem švihali
a šveholení vlaštovek se lílo s okapů
a jako na pozdrav se ozval štěkot známých psů.

Však tu již na záhrobní také Jan se ukázal
a šťastný jejím příchodem dál do domu ji zval.
Ač jeho zjev ji utišil, přec v hrudi na poplach
jí srdce bilo dál jak zvon, jímž zmítá zvoník strach,
a do světnice vcházela jak růže zardělá
a plná rozpaků a bázlivá a nesmělá.

„Zde, maminko, vám vedu nevěstu!“ Jan u dveří
hned představoval drahou dívku staré materi,
jež vše již věděla, ač nedala to ihned znát,
snad proto jen, že pomátl ji Janův chvat.

Však Tonička již uctivě jí ruku líbala
a potlačujíc slzy, zajímavě šeptala :

„Mně, panímámo, odpusťte! Já za to nemohu, že Jeníka mám ráda, nade vše, hned po Bohu. Když mi ho dáte, já se přičiním, by šťastným byl a v žití nikdy neželel, že si mne oblíbil.“

Tu matka Janova ji přivinula k hrudi své a odvětila, líbajíc jí líce sněhové:

„Má zlatá dceruško, když jste si s Janem souzeni, buď vůle Páně. Kéž Bůh nebeský vás, milení, až k hrobu provází svou přízní a svou milostí, abyste v lásce trvali a svaté svornosti. Já jsem již bába, věk můj schyluje se k západu a těším se, že v tobě, dítě, najdu náhradu a že též mému Janovi se s tebou dostane i ženy radostné i hospodyně vzdělané.“

Ta dobrá slova Toničku v hloub duše ranila a lesklé slzy vytryskly jí z řas, když pravila: „Bůh zaplať, panímámo! Děkuji vám nastokrát za vaši dobrotu, že Jeníka mi chcete přát. Víc říci nemohu; jen to, že z celé duše ždám, bych směla aspoň láskou svou se odsloužiti vám!“

Jak na jaře, když z deště slunečko se usměje, kraj bíle vzplá a jako démanty se lesknou krůpěje, tak po těch slovech jasný úsměv osvítil jí tvář a v očích šotek zajiskřil a vzplála smavá zář.

„Však tuhle panu Jendovi,“ dál žertovala pak,
„dřív ještě pomlázkou bych měla vyprášiti frak,
než na něj budu hodná. Přeskoda, že pro lásku
svou blouznivou jsem doma zapomněla pomlázku!“

Jan naslouchal jí s úsměvem a k skříni přistoupiv,
vzal pouzdro ozdobné, v němž prstenu se skrýval div,
a tento prstýnek, jenž opálem byl zdobený,
jí zvolna na prst navlékl, jsa blahem rozchvěný.

Ten zlatý kroužek roznítil v ní znova lásky žár
a Tóna zvolala, dík vyslovivši za ten dar:

„Ten prstýnek váš s kamínkem plát bude do mých snů,
bych vždycky na vás vzpomněla, jak na něj pohlédnu,
a abych děkovala té, jež dobrá, přemilá,
svůj nejvzácnější skvost mně nehodné dnes svěřila.“

Tu Jan, jsa prudkostí těch dojmů téměř opojen,
zanechal ženy samotné a z pokoje šel ven
a ve své světnici hrál pro úlevu na klavír,
až smyslů bouř se ztišila a v srdci nastal mír.

A zatím jeho máť, jak rády činí maminky,
Toničce vyprávět se jala drobné vzpomínky
a něžné historky a vesměs z dětství Janova
a tak, jak matka jen je v mysli svěží uchová.

Jan byl by umřel radostí, kdyby svou milou zřel,
jak na rtech matčiných zrak její rozzářený lpěl.

a jak ty zkazky lokala, jak rosu pije květ,
když v srpnu po dni úpalném kraj počíná se tmět.

Když jedna druhé otevřely srdce dokořán
a píseň dopěly, v níž zněl a ozýval se Jan,
máť Janova, chtěc Toničce se trochu pochlubit,
šla ukázat jí poklady, jež choval jejich byt,
stoh plátna jemného a prádla celou výbavu
a v skříni porculán, skla broušeného soupravu
a ruční výšivky a poklad skvostů rodinných
a fotografie všech dětí svých i dceřiných;
a měla radost, zříc, jak pozornýma očima
ji dívka sleduje a o všecko se zajímá.

Ten večer Jan šel o ruku své milé požádat
i její rodiče, již přislíbili mu ji dát,
tou prosbou poctěni a potěšení velice.
A od Toničky dostal přislíbené kraslice.

7.

Jan, vyšed ze včelína, po sadu se rozhlížel,
jenž bíle rozkvetlý se vánkem dotýkaný chvěl.

Sprch' v noci mživý déšť a nyní vzduch byl čiré sklo
a modří blankytu sta obláčků se toulalo
a v měkké trávě zahrady žhnul pampelišek jas
a tryskal petrklíč a kvetla cudnost sedmikrás.

Jan naslouchal, jak sedmihlásek láskou opilý
kdes jásal na štěpu, jak v květech včely zvonily
a vánek šeptal tichounce a šuměl ve větvích,
z nichž pomalu se trousil jabloňových květů sních.

A skráň ho téměř bolela, jak na ni útočil
proud vůně vzrušené, jenž z korun kvetoucích se lil
a tekl zahradou a do polí se valil dál,
kde čmeláky a včely na med do zahrady zval.†

V tom u vrátek, jež do sadu vchod z dvora střežily,
muž mladý jakýsi se ukázal a ztepilý
a rovnou mířil k včelínu, kde uzřel Jana stát,
jenž, poznav přítele, jej s radostí spěl uvítat.

Ten host byl Josef Šimek, profesury kandidát,
jejž v Lize uvykli si žertem synem hromu zvat,
že jako v mracích blesk a hrom v něm vždycky bouřil
hněv,
když někdo na Krista mu útočil neb na církev.

Jan měl ho rád, ač Josef vtipem svým ho často ťal
a pro ctnost mírnosti jej holubem a ovcí zval.
A Josef šlehal hned, jak obejmul se s přítelem:
„Co děláš, Honzíku? Tak ztratil se's, jak kdyby zem
se slehla nad tebou! Co robíš, chlapče neblahý,
že ani nepíšeš a nejedeš k nám do Prahy?

Je, pravda, překrásná jak ráj ta tvoje selská říš,¹
však já mám strach, že nám v tom ráji zpantátovatíš

a zlučníš blahobytem, že své hřivny zakopáš
a zhrdneš ideou a zapomeneš na boj náš.
Co to? Či Circe nějaká tě drží v zajetí
své ženské zástěrky, že nesmíš se k nám rozjetí?
Již ani do „Života“ nepíšeš! Co vyvádíš,
že jako Honza z pohádky tu na své peci spíš?
To nejde, milý Honzíku! Dnes Ligy rodný syn
se nesmí válet za pecí a ruce skládat v klín.“

Jan vesele se smál a děl: „Jsem vinen, bratře lve,
a nelitostný spár tvých výčitek mne právem rve.
Však pověz: může strom, když přesazen byl v novou
zem,

hned první rok květ nasadit a hýřit ovocem?
Teď sedlačím. Co ze mne bude dál, já nevím sám;
jen vím, že věrným zůstanu těm velkým ideám,
jež Liga psala na svůj štít, že pro ně toužím žít
a mřít a třeba se i bít, když Kristus bude chtít.
Však jináč tápu ještě v tmách a hledám sebe sám
a na výsluní samoty a ticha volně zráám.
A abych nic ti neztažil, musím též sdělit,
že snad již letos na podzim se budu ženiti.“

„Tak! Ženit! Protos tedy obrátil se zády k nám,
a spíš tu za pecí a živý hniješ. Cherche la femme!
Chtěl bych se sázet, že teď skládáš také veršičky
a opěvuješ svojí milé sukničky a střevíčky,
že s měsícem se objímáš, když v keřích šeríku
se rozkochanou nocí ozve tlukot slavíků,

a s přivřenýma očima k rtům tiskneš fialy,
jež ruce tvojí znejmilejší pro tě trhaly.
Mlč, drahoušku! Víím, že též hádáš podle knoflíků,
zda má tě ráda. Daleko's to doved', Honzíku!"

Tak Josef kousal přítele, však v očích hrál mu smích,
i na tváři, kde kvetly stopy rozstříkaných pih.

Jan vzal ho pod paží a děl: „Jen směj se, Josefe!
Jsem jist, až dívku uvidíš, že zlámeš kopí své.
Je Tóna z rodu našeho a tytéž idee
ji unášejí jako nás a stejné naděje.
Však proč jsi nepsal, že dnes přijedeš? Já byl bych ti
rád na stanici býval přijel s koňmi naproti.
Pojď, prosím, dál. — Cos u nás nebyl, rok je tomu již,
tak mnoho se tu změnilo. Že bratr umřel, víš,
a rodiče, zvlášť matka, zapomenout nemohou
té bolesti, již hojit je teď mojí úlohou.“

Ten den byl u Prchalů svátek. Josef zahýřil
si vtipem, který nebolel a v domě radost sil
a na rty posluchačů loudil nakažlivý smích.
Tak milý host vráz dobyl důvěry všech domácích,
a matka Janova, jsouc na okamžik sama s ním,
v dlaň bankovku mu vtiskla, prosíc hlasem chvějivým:
„Miláčku, dejte sloužit někde v pražském kostele
mši svatou za našeho Jana, svého přítele.
Jan zdá se spokojen, však mě přec hlodá obava,
že želí studií, ač najevo to nedává,

a že se občas trápí. Víím, že zval ho jiný cííl,
než hospodářství na vsi, pro něž bratr jeho žil,
však doufám v Boha, že ten stesk přec časem přebolí
a Jan se uklidní, až zvykne svému okolí.“

Pak jaksi milostně se usmála a pravila :

„Přeškoda Karlíka, že hnije, hlava přemilá!

Však já již pro něj nepláči. Když Bůh ho miloval
a k sobě vzal, snad byl by hříchem sobecký můj žal.
Než slz, náš nebožtík spíš skutků křesťanských si ždá
a zbožných vzpomínek. Však často se mi o něm zdá
a vždycky pěkně. Tuhle na příklad jsem měla sen,
že Jan mi na rámě tisk' hlavu, čímsi pobouřen,
a já ho hladila a konejšila těšivě.

V tom objevil se Karel, ovšem v snách, a žárlivě
ho odstrkoval ode mne a jemně rukou svou.

Vím, sen je sen, však mně ty sny jsou velkou útěchou,
ač o nich nemluvím. Proč, sám se dovtipíte as.

Nic neříkejte Janovi, můj drahý, prosím vás.“

Jan odvedl si potom hosta k sobě nahoru,
kde v patře domu měl svou mládeneckou komoru.
Tam v skříních dubových zřel Josef pestré řady knih
všech vědných oborů a vesměs krásně vázaných,
zřel díla národohospodářská a právnická
a dějepisná, mluvnická a filosofická,
zřel dále alba, atlasy a z theologie
zvlášť sbírku svatých Otců, různé apologie
a vzácné svazky moderních i starých mystiků
i trochu románů a výběr milých básníků.

Host obdivoval poklad knih, jež s chutí prohlížel
a oceňoval znalecky, však potom zamyšlený děl:
„Je věda strašná zbraň a nezbytná. Však já
bych za ni nedal jediný verš evangelia.
Víš, že jsem dosti studoval a přemýšlel a čet';
a znám i meze poznání i relativnost věd;
však proto cítím hnus, když blb, jenž nadřel nazpamět
text Keplerových vět, již proto mní, že stvořil svět.
Já nejvíc vědu svatých ctím, jež vede k Bohu blíž,
ač za zdroj poznání má růženec a kříž.
Sám mám k ní daleko, však zrak můj vábí její třpyt,
neb vím, že nad světem jen vírou možno zvítězit.“

Tu Josef o rám knihovny se opřel zamyšlen
a zrak mu plál, když vyprávěl: „Slyš, Jeníku, můj sen!
Já snil, že duší Pán, jsa dojat naším úhorem,
v něm světci vypučeti dal, by spasil českou zem.
Můj světec, jmenuji ho Prokopem, byl jediný
syn majitele hutí, pána valné krajiny,
jenž dvorci vlád' a lesů bohatstvím a nadmíru
i peněz měl i akcií i cenných papírů.

Blíž hutí luzný jeho zámek stál, div umění,
jež mladý básník architekt snil v tvůrčím nadšení,
a za ním v dál se rozkládal park starý, veliký,
kde sady růžové se pestřily a stály skleníky,
kde kolem pískovaných cest soch živý úběl plál
a nad mramorem kašny tleskal vodotrysk a hrál,
kde v náručí vrb smutečných spal rybník nehnutě,
v němž mezi lekníny plovaly vážné labutě,

kde hnědé srny na večer se pásly v trávě luk,
jež bříza vroubila a smrk a topol, dub a buk.

V tom ráji mladý světec Prokop rost', jsa obklopen
vším pohodlím a přepychem, ježž možno tušit jen;
měl automobil svůj a anglické měl klusáky,
měl vlastní létadlo, s nímž směle bouřil nad mraky,
a v domě sluhů uctivých dav pouze o tom snil,
by přání jeho splnil dřív, nežli je vyslovil.
Též učitelé věhlasní a zlatem placení
ho uváděli do tajemství věd a umění
a pracovali s ním a nesli břímě studií
i dál, když na technice oblíbil si chemii.

Však Prokop prostřed blahobytu cítil v srdci stesk.
Jej jiné krásy, nestvořené, zvábil božský lesk
a jiný svět mu kýv', než ten, ježž zříme očima,
jej jiná zvala slast, než ta, již smrt nám odnímá.
Již otec nevěstu mu vyhledal, jež, spanilá,
jak hvězda sladkým půvabem a mládím zářila,
však Prokop odmít' zdvořile a jemně dívku tu,
jsa zapálen již ohněm svaté lásky ke Kristu.

Tu božskou lásku, kterou sám Duch svatý vznítil v něm
svou milostí, jež vítězství nám dává nad světem,
dál rozdmychoval starý řeholník, muž učený
a svaté pověsti a chlebem víry živený,
jenž bydlel v tichém klášteře a svými výklady
mu otevíral svatých písem božské poklady

a duši jeho zdrojem bohovědy napájel
a v zповědnicí řídil let, jímž Prokop k Bohu spěl.

Tak jinoch na cestu se dal, jež vede k nebesům,
a víc než otce, přízeň svou a pole, panský dům
měl Spasitele rád, s ním mysticky se zasnoubil
a pro něj ždál si pracovat a trpět ze všech sil.

By vůli svoji uschoptil, by konat spěchala,
co vůle Boží nejsvětější od ní žádala,
rval uzdou umrtvování a sebezáporu
pysk pudů zlých, když stavěly se k odporu,
a střežil smyslů zvědavost a zvedal kázně bič,
když tělo někdy jančilo a v krvi zařval chtíč.

Ač z úcty k otci nosil vybraný a jemný šat,
můj světec pod hedvábím košile měl skrytý drát
kol beder vinutý, jenž působil mu stálou strast
a ničil rozkoš úboru a měkké látky slast.

Hlad chlebem ukájel a zeleninou, ovocem,
však posty své a odříkání tajil před otcem
a na hodech, jež otec strožil pro své přátele,
chuf jídel sodou tlumíval neb špetkou popele
a v noci, zhrdnuv polštáři, jež komorník mu stlal,
klad' na zem holou údy své a na podlaze spal.

I k zlatu cítil hnus, jak onen františkánský mnich,
jenž na oltáři dukát naleznuv, jej ústy zdvih',

by nepošpinil rukou svých, a bratřím na podiv
jej v hnojné jámě utopil a třikrát po něm pliv'.

Těž stálým cvikem v dobrých skutcích sílil svoji ctnost
a jak strom u vod mohutněl a ve svatosti rost'
a obřím krokem k ideálu spěl: „Být pánem svým
a věrným rytířem a služebníkem Kristovým.“

Pán dal mu milost mystickou a v duše hlubinách
svou božskou přítomnost mu zřítí přál, když po ní prah'.
Můj světec v úžasu pak upadával v ekstasi,
jež zření mystické zvlášť v první době provází,
a Boha pln a láskou k prazdroji vši krásy vzňat,
zhrd' světa půvaby i kouzlem pomíjivých vnaď.

Však povinnosti všechny, které stav mu ukládal,
ni na okamžik nepřestával přísně plnit dál
a prost' vši afektovanosti, již si ošklivěl,
svých mravů půvabem a krásnou prostotou se skvěl
a radostného cos mu v rysech tváře zářilo
a lidské srdce jímalo a sladce vábilo.

Můj světec matky nepoznal a s otcem, ač ho ctil
a vroucně miloval, jen málo zažil pěkných chvil,
ba chvěl se, čím dál víc, že dostaví se okamžik,
kdy s ním se musí rozejít a přervat všecken styk.

Byl otec tvrdý muž, jenž bažil po bohatství jen,
byl rozkošník, jenž víno miloval a lokty žen,

a spitý pýchou kapitalisty snil o synu,
že povznese až k hvězdám jejich dům a rodinu.

Když otec k zemi tíh' a syn spěl k nebi nahoru,
čím vybití se mohla srážka takých rozporů?
Jen rozchodem! Však světci uhnula strast taková,
neb náhlá smrt vráz přetrhla nit žití otcova.

Teď Prokop volným byl. Jej žádný ohled ke světu
již nepoutal a duši nepřekážel v rozletu,
krom milionů, jež mu otec jeho odkázal,
a hutí železných, z nichž pekelný žár krutý vlál,
a kromě dvorců v rovinách a lesů na horách
a zámku bílého, kol něhož černý park se táh'.

Však jako letec z létadla ven hází zboží tíž,
by stroji ulehčil a mohl k nebi plouti výš,
tak Prokop, sotva uložil v hrob otce mrtvolu,
hned statků zbavovat se jal a rád a bez bolu.

Huť se vším příslušenstvím odevzdal svým dělníkům
a svazu charity dal dvory, les a pyšný dům
a zlata proud, jenž v jeho pokladnách hnil lenivě,
v dlaň chudých lil a bez počítání a hýřivě
a v lásky horečce, jež v rozdávání zří svůj zisk;
a vzpomněl také na cech umělců a dobrý tisk
a na spolky, jež k chudým jdou a šíří blahou zvěst
a boží chrámy staví na předměstích veleměst.

Tak osvobozený, když strhal zlaté okovy,
můj světec vrh' se nahý do náruče Kristovy
a šel, kde nad hladinou řeky, v lesů hlubině
štít hory čněl a v skalách kynula mu jeskyně,
by ukojil tam žízeň po ukrytém životě
a sloužil Bohu modlitbou a postem v samotě.

Však Bůh, jenž snad již v lůně matčině ho oddělil
k své činné službě, brzy ukázal mu vyšší cíl
a velel, aby opustiv svou sluj a její klid,
šel ven a k Bohu přiváděl a k spáse český lid.

A Prokop šel, neb láskou k duším nevýslovnou prah'
a úzkost o spasení bratří štvála ho a strach.

Však dřív, že bál se bez úchvaly církve jednati,
šel prosit biskupa, by dovolil mu kázati.

Než biskup, ač znal jeho minulost, přec otálel
dát svolení, jež světec na něm vyprosít si chtěl,
ba skepsi takovou dal najevo a upjatost,
že jenom pokora ji mohla snést a ryzí cnost.

Tu Bůh mu přispěl na pomoc a v noci zvláštním snem
hnul biskupem, že ustal v odporu a chladu svém.
Zřel biskup v snách, jak katedrála jeho, svatý Vít,
se k pádu naklání, až hrůza byla na to zřít,
a jak, když od ní kde kdo prch', jsa děsem šílený,
sám Prokop v pádu zadržel ji svými rameny.

Snem tímto dojat, biskup ráno světce povolal
a pravil laskavě, když požehnání své mu dal:
„Jdi, synu můj, kde ke žnám bělají se krajiny,
a spusť svou síť a zalov tam, kde kynou hlubiny.
Duch svatý žehnej práci tvé, bys Kristu dobyl svět.
Jen pamatuj, že ohlížet se nesmí oráč zpět!“

Tak světec s požehnáním církve, drahé matěře,
meč víry třímaje, šel proti saní nevěře.

Jako když silný vítr perutěmi zavěje,
až k zemi ohnou se a naklánějí aleje,
a prach se zdvihá ze silnic a prchá vířící
a divem zčeří se a pohnou vody hnijící,
tak světcův pouhý zjev, ať v městě, na vsi, v samotách,
vzruch budil v lidu, nadšení a víry náhlý vzmach.

Však slovo Boží v jeho ústech mělo novou chuť
a vůni, zář a čistý zvuk, jímž rozchvívalo hrud,
a jeho světlo svítilo tak čistě, jak by sám
Syn Boží přesvatý v něm znovu na svět přišel k nám.

Tím slovem světcovým a příkladem hned kněží voj,
již skleslý únavou, již přivodil mu dlouhý boj,
vstal jako elektrisován a s novou důvěrou
se vrhal v seč a zápas s couvající nevěrou.
Již stížností se neozývaly, ni kritiky,
již zmlkl repot navyklý a nářek všeliký

a v opojení radostném i bídy hořká číš
jak víno chutnala a lehkým zdál se každý kříž,
ba, kněží trpět pro Krista si z duše žádali
a jako milost vítali všech křivd a ran zlých přívaly.

Teď s hrůzou boháč zřel, že majetek je z pekla host,
když Bůh s ním nehospodaří a neřídí jej ctnost,
když vyhýbá se obětím a lásce neslouží
a bratřím osladit los žití hořký netouží.

Jak světec krajem šel, z jam dolů, ze vrat továren
proud dělníků se vyvalil a k němu spěchal ven,
by uzřel člověka, jenž pohrd' bohatstvím, v němž žil,
a s chudobou, tou vdovou po Kristu, se zasnoubil,
jíž kde kdo pohrdá, a kterou v záští proklínat
jej vůdci učili a nevěstkou a běhnou zvat.
A světec dělníkům své srdce rozdával a ved'
je k Pánu zpět, je znova učil k nebi zvedat hled
a toužit po spáse a věčnosti, již Marx jim krad',
když duši zašláp' v nich a za cíl žití žlab jen klad',
když chiliasmu horečkou jim rozpaloval leb,
z nich bědnou čině zvěř, jež pastvu hledá jen a chléb.

Jak jarní slunce ohněm střel svých ledy prolomí
a v zrnech budí klíčení a mizu v stromoví,
tak slovem světcovým tál předsudků a vzdorů led
a v duších víra klíčila již mrtvá na pohled.

Kam světec jen se hnul, byl mořem lidstva obléván,
jak božský Spasitel náš kdys, a tísněn se všech stran.

Tu matky radostné svá děťátka mu nesly vstříc,
by vložil na ně ruce své a pohladil jim líc,
tam opět chvěl se nemocný a za štěstí si klad',
když světce kolem jdoucího stín pouhý na něj pad',
dál lidé hořké myslí čekali a zoufali
a^ž hned se usmáli, když světec kýv' jim z povzdálí.

I hříšníci, jež poranil slov jeho ostrý šíp,
jak v zrcadle hned spatřili hnus hříchů svých a chyb
a spásonosný proud slz kajících jim smáčel líc,
když šli, by duše vykoupali v lázni zpovědnic.

Zjev světcův zachvěl národem, že studem jat
hned jal se odkládat a s tváře chvatně strhávat
i masku husitskou, i protestantské líčidlo,
i larvu atheismu, činící z něj strašidlo,
a zavýskal, když pod tou škraboškou se zjevila
tvář jeho svatováclavská a čistě zářila.

A světec můj? Když lidu rozdal celé srdce své,
shas' jako blesk a šel, kam Bůh své pracovníky zve.“

Když Josef sen svůj vypravil, Jan tisk' mu pravici
a z tváře nadšené mu plály oči hořící.
„Ach, Jozko,“ děl, „tys ze srdce mi toho světce vzal,
kde na nebi mých nejzářnějších tužeb plápolal.
Je z katolické lípy řezaný, je český, náš,
ač do nezvyklých šatů moderních ho oblékáš.

Kéž splní se tvůj sen! Jeť světec nad sůl vzácnější,
je potřebnější nežli vzduch, než chléb náš vezdejší.
Já o národ se bojím, jestli svými touhami
si světce nevynutí na Bohu a prosbami.“

„Ty touhy burcovat,“ vpad’ Josef druhu do řeči,
„je Ligy první povinnost a úkol největší.
Věk moderní však štítí se a léká svatosti,
jak kdyby život hubila a jeho radosti.
A proto nejvíce snad s Kristem žije v rozporu,
že dal nám příkaz askese a sebezáporu.
To nechápu! Či poutá sebeovládání vzmach
a rozvoj lidských vloh a sil a ušlechtilých snah?
Spíš naopak! Vždyť především a hlavně askesí
i sportovník i umělec i vědec vítězí.
A všecky radosti si namlouvají člověka,
jenž dělá drahoty a uhýbá jim zdaleka.
Leč hnus a poplach svědomí a úzkost, trud a žal
jdou za mužem, jenž nevěstkám svých neřestí se vzdal.
Svět, zhrdnuv kázní, do zkázy se řítí šilící.
Nás může zachránit buď vůdce, šavlí řinčící,
jenž vzpurnou šíj jhem tvrdým pokoří a opratí,
neb světec, který vichrem ctností svých nás uchvátí.“

„Co dělat, Bože můj,“ Jan zvolal, zžírán bolesti,
„když národ zbloudil od pravdy a zašel na scestí?
Jít solidárně s ním a proudu dravému se vzdát,
byť mělo to i duše spasení a věčnost stát?

Ne! Kdyby národ do stoky se vrhal celý snad,
já neskočil bych za ním tam, ač mám ho z duše rád!
Kdys ořásla mnou Nerudova báseň — nevím už,
jak titul její zněl, však do srdce mi vetkla nůž.
V ní básník volá k Bohu rouhavě, že kdyby zval
ho do nebe, však národ jeho do pekla by slal,
on řek' by „Ne!“ a s národem svým šel by do pekel,
by s ním tam číši pil všech muk a nevýslovných zel.
Oč lépe mluvil Apoštol. On zavrženu být
si přál, když smrtí svou by mohl národ zachránit.
My měli bychom proti proudu jít a rozpínat
své ruce lidu vstříc, jej věčnou spásou zaklínat
a před ním pokleknout, by odvrátil se od zlých cest,
však spíš se nechat pošlapat, než zapřít blahou zvěst.“

Tu Josefovou bílou tvář jas slunný přeletěl
a jeho zrak i ret se smál, když druhu takto děl:
„Jen klid, můj milý! Křesťan myslí nikdy neztrácí;
vždyť ví, že Bůh vždy na konec zlo v dobro obrací.
Jen malá hrstka byla nás, když Čechům Rudolf vlád'.
A národ k matce, církvi své se vrátil zas — a rád.
Kdo lidu naočkoval zlo, ať strachy třese se:
My pracujme a bojujme a usmívejme se!“

Pak oba přátelé čas debatou si krátili,
již mládí nad vše miluje, a pro kratochvíli
i sportu vzdali hold. Tak utkali se končíři
a přeslavně, neb oba byli mistři šermíři.

Pak k terči šli jenž za humny jim kýval na poli,
by o závod se do něj ztřefovali z pistolí.
Jan žas', když spatřil přítele, jak na líc terče vbil
svůj monogram a ani jedenkrát se nechybil.

Však Josef se jen smál: „Tím nebudu se chlubití,
že v šermu vyznám se a umím na terč mířiti.
To umění jen v dobách cti se úctě těšilo,
když kvetly turnaje a rytířství se pěstilo.
Však to je pýcha má, že umím třísknout boxerem
a k zemi srazit odpůrce jen pěsti úderem,
neb kloub mu vrazit pod žebra, až bolem zavzdychá,
a nehorázným kopancem ho uctít do břicha.
Teď v době humanity žijeme a já chci jít
vždy s pokrokem, chci zbraní moderní se bít.
Však nechme žertu! Vážně díím, že jménem Kristovým
pár políčků bych vlepil rád těm šelmám surovým
a potvorám, jež na křesťanskou mírnost hřešíce,
jak vši se na nás přilípily a jako štěnice.
Já na obranu víry, vlasti, svobody a cti
ni okamžik, mně věř, meč neváhal bych tasiti!“

Jan hosta uvedl i k Růžkovům a představil
mu svoji snoubenku, již poznat Josef dychtiv byl.
Když navečer z té návštěvy se domů vraceli,
děl Josef po cestě: „K té volbě, drahý příteli,
ti gratuluji. Odpust, měl jsem strach, že Tonička
je popelivá putička a naivní dušička,

však shledal jsem v ní dámu. Velmi oduševnělá
a chytrá panenka to je a bystrá, veselá.
A chápe, oč nám jde, a s námi hoří pro víru
a k tomu kvete půvabem, jsouc sličná nadmíru.
Ty můžeš Pánu Bohu poděkovat, milánku,
že dívku takovou ti najít přál a křesťanku!
Ta neví, co je flirtu nebo mlkování hřích;
ta nezná onanistických těch tanců moderních,
jež z dívek činí divošky a panny nepanny,
jimž dávno před svatbou zvad' vínem flirtem orvaný.
Tvá milá září panenstvím jak orosený květ;
buď rád, že poklad takový svým zváti budeš smět.“

Jan byl by přítele rád u nich déle pozdržel,
však Josef chvátal do Prahy, ač všem to bylo žel.
Jan tedy ráno zapřáhl a sám jel s přítelem
až k stanici a pravil, louče se s ním pociť:
„Kde jakou strunu v srdci mém jsi rozhrál, Josefe.
Teď dlouho nám tu teskno bude na vsi bez tebe.“

„Co dělat?“ Josef odpověděl. „Již nudil jsem vás dost
a jako ryba třetí den, tak páchne lóuda host.
Však ani ty, můj Honzo milý, se svou husičkou
zde věčně nebudeš se pást a těšit travičkou
a množit stáda svá a do hrnců lít jejich tuk
a s polí svázat pšenici a vonné seno z luk.
Cos praví mi, že Bůh, jenž Gedeona sedláka
ven z humna zval a učinil z něj vůdce vojáka,

i tebe zavolá, až čas náš na zvon udeří,
bys osvobodil jeho lid a zahnal bezvěří.
Tak s Pánem Bohem! Vyříd' pozdrav můj své snoubence;
že k vaší svatbě nabízím jí služby mládence.“

8.

Kde louka rozkvetlá se k patě lesa tulila
a k potoku, jímž voda z rybníka se valila,
Jan s třemi sekáči žal trávu rosou jiskřící
a radost byla zřít, jak oháněl se kosou syčící.

Ráz táhl široký a bezvadný a jeho řad
jak šňůra pevně napiatá se na zem rovný klad'.

Jak klenba z modré perleti plál blankyt svítivý
a znojem sálal vzduch a v dálce kmital vlnivý
a sekáči, ač jenom v plátěnkách a v košili,
že větrík nezavál, se v potu takřka topili.
Však Jan žal vesele a pružným kosištěm si hrál
a mladou silou kypící v něm hýřil každý sval.

Jak kosou do trav řal, z nich bílým mráčkem stoupal pel
a k zemi mžil a vůní mandlovou vzduch napájel.

Hned v patách sekáčů šly dívky, které hráběmi
z řad trávu roztrásaly, bavíce se písněmi,
jež doprovázel ustavičný hvizd a sykot kos
a srkot koníků, šum much a ovadů a vos.

Když přišla chvíle oběda, v stín olší chladících
si k jídlu sedli sekáči a dívky vedle nich.
A pomalu a svatě, jak by obřad konali,
jed' každý svoji polévku, z níž páry stoupaly,
a ulamoval z buchty své a ke rtům žíznivým
nes' plecháč rezatý, jenž chladil pivem pěnivým.

Pak sekáči jak bohatýři, které znavil boj,
své údy na zem prostřeli, kde nebil žár a znoj.
Je mokré chladil stín i zem, však nebáli se nic,
že mohli by si uhnat tyf neb těžký zápal plic.

Když drobátko se prospali a kosy skleпали,
zas žali dál a do večera louku požali.
Jan, maje zvěst, že k potoku, když kraj se zšeřívá,
ven z lesa na paši co večer srnec chodívá,
vzal pušku schystanou, když lidi svoje rozpustil,
a na kraj lesa spěl, kde v mlází smrkovém se skryl.

Hned před mlázím se táhl lesní palouk travnatý,
jímž v olšinách jak had se kroutil potok klikatý,
a za paloukem jako val les dubový se tměl
a nad ním hasl červánek a v skonu krvácel.

Již rosa trávu smočila a z vody dýchal chlad
a vůně olší černavých, již Jan měl nad vše rád,
kol vála přesladrá a na dubě kdes hvízdal drozd
své nokturno, jímž dojat ztichl šeptající hvozd.

Kol němé ticho chodilo tam snivě po špičkách
a jenom potok bublal v olšinách a vrblíčkách.

Jan čekal s puškou k ráně schystanou a z mlází ven
se díval na palouk, horečkou lovu uchvácen.
Kde jaký šust, kde jaké zachrastění haluzí,
že srnec přichází, v něm probouzelo illusi.

Tak čekal asi hodinu a již chtěl odejít,
neb nad lesem již kmital chvějné večernice třpyt.
Tu náhle: dupy, dup! jak zjevení ven z doubravy
vlít' srnec na palouk a chvíli stanul pátravý.

Kus nádherný to byl a do cihlova barvený
a pod parůžky hořely mu světél plameny.

Ač svírán náhlou lítostí, Jan pušku k líci vznes'
a rána zahoukla a srnec zabekl a kles'.

Jan postál nad ním v rozpacích, že sám ho nechtěl nést
a pak ho v mlází skryl a pod chvoj uschoval a klest.
„Jej ráno Frantík odnese,“ děl v duchu k sobě sám
a vyšed z lesa ven, zrak užaslý zved' ke hvězdám.

Jak slavně plápolaly na nebi! Jan mnoho let
již neviděl je čistě tak a sálavě se stkvět
jak v této noční chvíli úchvatné, když po lovu
a sám a sám šel polní cestou zvolna k domovu.

Hvězd nespočetných nádhera a velkolepý div
zvěst o Tvůrci mu hlásaly, jak zřídka před tím dřív,
a radost z Boha, jenž je Otec náš, v něm zpívala
jak pták a jako živé vody zdroj v něm tryskala.
A cos jej nutilo, by na zem poklekl a ruce vztáh'
vstříc Tvůrci hvězd, před jehož velikostí jsme pouhý prach
a nic, však přece víc, než světy kosmem vířící,
jež oka mžiknutím lze zamknout v malé sítnici.

Noc modří hýřila a zlatem hvězd, a chvílemi
blesk daleký tmou její šleh' a kmitl nad zemí.

Z luk tekla těžká vůně sen a opájela ves
a jasmín dýchal ze zahrad a voněl černý bez.

Když Jan šel po návsi, kdes chasa sborem zpívala,
až srdce bolelo, a harmonika plakala.

Jsa steskem zaplaven a touže spatřit milenku,
Jan zahnul k Růžkovům a rovnou mířil k výměnku.
Stál domek výměnkářský zvlášť, hned vpravo za vraty
a před ním ořech rost' a zacláněl jej košatý
a okénka dvě světlá, otevřená dokořán
z něj na dvůr zírala. Z nich k jednomu se přikrad' Jan
a clonou fuksií se díval, láskou rozevlát,
kde v pokojíku u stolu zřel Tónu psaní psát.

Sníh halenky jí ňadra kryl a něžná ramena,
nad nimiž jako květ se klonila tvář růměnná

a mládím dýšící, kol níž se jiskřil plavý vlas
v cop krásně spletený, jenž při chůzi jí šlehal pás.

Jak občas oči k stropu pozvedla, Jan z povzdálí
je za dvě chrpy měl, jež modří svou se usmály,
a pocítil, jak drahá je mu tato dívčina,
ne pro květ krásy jen, jež věk a starost podtíná,
však pro úsměvy radostné, jichž teplem smutek jih',
a pro zář vlahou modrých zraků jejích upřímných
a proto, že se silnějším a lepším cítil od chvíle,
kdy láskou svou ho pocítilo to děvče rozmilé,
tak zbožné, panenské, v němž s rozumem se snoubil cit,
jenž sebezapomínavý ždál jiné oblažit.

Když psaní dopsala a uzavřela pečetí,
Jan „Dobrý večer“ zavolal a dívka v zápětí
vstříc k okénku mu letěla a rděla se jak mák,
když na ni ulpěl jeho láskou rozjásaný zrak.

„Co děláš, Toničko?“ dlaň její tiskna, Jan se ptal.
„Já na čekání byl, kde srdce statného jsem sklál,
však domů jít a spát noc dnešní vlahá nedá mi.
Je hyacintem oděná a září hvězdami
a z luk a ze zahrad dech vůní jejích vlá.
Je div, že touhou po tobě mi srdce vzrušila?
Věř, Tončo, nebo ne, mně celý svět je pouze rám,
v němž obraz zřím tvých tváří růžových, jež zlíbat ždám.“

„Však to je nemožné, neb fuksie mne hlídají
a s nebe zrádné hvězdičky se na nás dívají.“

Tak Tóna odvětila s úsměvem, jenž srdce hřál,
však Jan, jsa stržen novou myšlenkou, děl vážně dál:

„Má milá, pohleď na nebe a hvězdy počítej,
jež v kosmu spřádají svůj tanec obludný a rej.
Zda spočítáš je? Ne! A teď mi pověz, Toničko,
co proti nim je naše zem? Jen písku zrníčko!
A na té zemi, co je naše česká vlast? A v ní
co znamená můj grunt a toto vaše stavení?
A co je Tonča Růžkova, co sedlák Prchal jest,
jenž láskou nemocný s ní obdivuje slávu hvězd?“

Z té představy mráz Tónu obešel, však v srdci hned
zas teplo víry hrálo ji, když děla v odpověď:
„Jsme více, leníčku, než ohromnost všech těchto hvězd,
neb za nás lidi jen kříž přetěžký Pán ráčil nést.
Mne vesmír nedrtí! Bůh o nás ví, vždyť stvořil nás
a děl, že s hlavy nepadne nám bez něho ni vlas.
Bůh dobrý jest a bude nad hnízdečkem naším bdít,
když budeme Ho milovat a vůli Jeho ctít.
A pokud věrná láska tvá mne, lendo, bude hřát,
zla žádného se nebudu a hrůzy pranic bát.“

Tak s dívkou těšil se a bavil Jan, až nad lesy
vzplál měsíc v úplňku a pomalu plul nebesy.
Jak shlédly jej, hned hvězdy velké bledly úlekem
a malé schovaly se kdes až v nebi dalekém.
Když Jan se vracel k domovu, zřel po vsi bíle plát'
kde jaký pyšných statků štít, kde jakou stěnu chat.

I silnice i náves byly světlem vystlány
a po nich inkoust stínů tek', jež kladly kaštany.
Noc tichem trnula; jen skřehot žab se vzduchem nes
a u rybníka zádumčivě zpíval smutný jez.

9.

Jan touže spatřit sestru svou, již jedinou jen měl,
kdys ráno přede žněmi koně osedlal a jel
k ní do Bojman, kde švagr Kvěch měl svoje podniky
a továrnu, kde šrouby vyráběl a hřebíky.

Kůň klusal vesele a asi za dvě hodiny
Jan spatřil Bojmany, ves malou na dně kotliny,
kol níž pás řeky široké a pokojné se táh',
v níž blankyt shlížel se a lesem osázený svah.

Dům švagrův hlídal do vsi vchod, kol něho sad se tměl
a za ním stála továrna, z níž k nebi komín čněl.

Jan zaved' koně do stáje a jízdou rozjařen
šel do domu, kde sestru našel a děti jen
dvě její pěkné, hošíka a děvče tříleté,
jež vstříc mu zajásaly: „Strýčku, co nám nesete?“

Jan zulíbal jim tvář a poděliv je cukrovím,
jež mělo zvláštní chuť, že bylo darem strýcovým,
zrak k sestře pozvedl a v srdci žal ho zabolet,
když uvadlou a těhotenstvím změněnou ji zřel.

„Ach, Liduško,“ děl pak a k ruce její sklonil rty,
„jak Bohu děkuji, že nejsem ženou jako ty.“
Tu paní usmála se překrásně: „Ty hloupoši,
snad nemyslíš, že mateřství nás ženy pustoší?
Zdaž jabloň obtěžkaná ovocem si nařiká?
Být matkou, to je úděl náš a milost veliká.
A přirozený bol a matky požehnané strast,
když dítě uzří svět, hned v radost mění se a slast.
Však svěžest moje rozkvete zas valem, uvidíš,
až chvíli svou si odbudu; ji brzkou čekám již.“

Tak řkouc, hned jako v dubnu den se náhle změnila
a smutek tvář jí zahalil, když dále mluvila:
„Mne dítky nemrzí! A kdybych kopu měla jich,
jen potěšení z nich a radost, věř mi, měla bych.
Mne tíží bohatství! Já domkářkou bych chtěla být
neb ženou dělníka, jež o zítřek se musí chvít
a od tmy do tmy pracovat, své tělo trmáčet
a peníz stokrát počítat a v dlani obracet,
než vydá jej a utratí. Však já? Jak závidím
svým družkám chudobným! Jak mám je ráda; jak je ctím!
Mně každá větev svěsí se, když ruku vztáhnou k ní,
a ať chci cokoli, mé přání hned se vyplní.
Vše možno koupit za zlato, krom talentu a cti
a pokojného svědomí a božské milosti.
A to se mstí! My rychle zbohatli a topíme
se ve zlatě, jímž chudých zášť a závist budíme.“

Jan chápal tyto myšlenky a stesky sestřiny,
však věděl též, že sestra dobrá je a bez viny,

a konejšivě děl: „Tvůj stav ti, Lidko, maluje svět na černo a mysl děsivkami vzrušuje. Tys nikdy neublížila přec ani kuřeti. Proč chvět bys měla se a třást a v hoři úpěti?“

„Já sama nevím, Jeníčku, proč někdy tesknota mi srdce rve, proč lekám se a bojím života. To bohatství! Buď rád, že vládneš malou živností, že sám též pracuješ a vzděláváš své polnosti.“

„Co je ti, Liduško? Být bohatým přec není hřích, když zlato v milosrdných rukách je a soucitných, tak, jako tvoje jsou. A nad pohodlím běduješ? Vždyť pracuješ, když o dům svůj a dítky pečuješ.“

„To není to, ne, ne! Ač sama drhnu podlahu, ač peru s pradlenou a vítám každou námahu, již nabízí mi dům, přec mám ty práce za hříčky a za sport bohaté a unuděné paničky. Já o chléb chtěla bych se rvát, já dětem v sobotu bych v dlani upracované nést chtěla pernou mzdu. Ty netušíš, co divných muk mne trápí, Jeníku, když němé vyhrůžky zřím v zracích našich dělníků.“

„Ach, holka zlatá!“ zvolal Jan a kolem ramenou jak choré dítě obejmul svou sestru milenou. „Máš přejemnéle svědomí, jsi zvláštně citlivá a srdce tvé, má křesťanko, se smutkem zachvívá,

kde jiní hodují a výskají a klidně spí.
Proč to? Ty sopky nemusíš se bát, ni potopy,
když dobrá jsi a plníš věrně svoje úkoly.
Bůh srdce tvoje zná a ublížit ti nesvolí.“

„No dost už!“ sestra odmítala chválu s úsměvem.
„Zdá se, že trochu sentimentální dnes byla jsem;
a teď se červenám a stydím za ten výlev svůj.
Co dělá Tonička? Kdy vezmete se? Vypravuj!
Mám ráda to tvé děvče, věř, jak rodnou sestru svou
a těším se, až obejmu ji jako švagrovou.“

Jan vyprávěl jí o své lásce a též noviny
jí všecky sdělil z domova a z rodné dědiny,
a ona s účastí ty milé zprávy lokala
a teplem bratrských slov jeho všecka okřála.

Když vše si sdělili a hovoru jim došla nit,
Jan do pisárny šel, tam švagra chtěje pozdravit,
leč nezastav ho, bral se dále dvorem továrny,
až tam, kde nad schody ho zvala vrata šroubárny.

Když vcházel do sálu, až dusně do obličeje
mu výpar strojů dých' a mastný zápach oleje
a v uších zabolet ho lisů hrom a ryčný chvat,
s nímž lisy překusovaly a přitloukaly drát.

Sál strojovny hřměl rachotem a vedle stroje stroj
tam divě mlaskal kusadly, jak hnusných brouků roj,

a bylo jich tam sta a sta a elektrický proud
je k práci štal, ni okamžik jim nedav oddychnout.

Jan, chodě sem tam po sále, vše zvolna prohlížel,
a že byl mladý, hezký hoch a svěží tváře měl,
kde které děvče v strojovně stroj obsluhující
jej zrakem vítalo a mělo úsměv na líci.

Tu strojník jeden, krajan, vstříc mu spěl a Jan ho zval,
by strojů chod mu vyložil a stanuv povídal:
„Ta potvůrka zde, pohleďte, tak přesně pracuje,
jak kdyby rozum sídlil v ní. Až úžas vzbuzuje!“

Stroj brouku podobný se vrtěl na podstavci svém,
měl dlouhý ptačí krk a vidlicovým zobákem
z dna otáčivé mísy sbíral zrní hřebíků,
jímž hnusné vole cpal, jež čouhalo mu z hrudníku,
a jícen naplniv, krk pitvorný a hadí zdvih',
jímž hřebíky se sunuly a klouzaly mu v břich.

Však tam již číhající podaváček zdvíhal dráp,
by hřebík, až se přiblíží, hned přepadl a lap',
a špičkováku předhodil, jenž do zubů ho vzal,
a hrot mu přikrojiv, zpět podaváčku zas ho slal.
Ten jako blesk se na něj vrh' a s chladem necity
krk jeho pod nůž klad', by vyřezal v něm závity.

Nůž syčel horkem jako had a s výše kohoutek
naň stříkal veselý a vodou chladil jeho vztek.

V sled podaváček: hups! chyt' v skoku zhotovený šroub
a do žlábků jej vrh', jímž skutálel se v koše hloub.

Co strojek vyváděl, i obdiv budilo i smích
a Jan děl krajanu, když výklad ukončil a stích' :

„Ty stroječky zde, pitvorné jak trpasličkové,
mne udivují víc, než velkých strojů obrové,
jež v Kolbence jsem zřel, neb v Plzni u Škodů.
Zde možno zřít, jak lidský duch zvlád' hmotnou přírodu
a nad ní rozumem se vznes', jsa schopen pokroku.
Když div těch strojů zřím, hlas nevěreckých proroků,
jenž na ulicích řve, že člověk povstal z opice,
jen k smíchu dráždí mě a polehtává bránice.
Je zvíře schopno pokroku? Div jistě veliký
je včelí plást, ba zázrak dokonalé techniky,
však plást, jež Samson našel v lebce lva, když
cestou šel,
byl na vlas jako ten, jež zříme v úle dnešních včel.
A bobří domky své, jež podiv budí v člověku,
dnes staví právě tak, jak druhdy v šerém pravěku.
Dar pokroku jen člověku je dán a výzkumů,
že Tvůrce v duši rozžehl mu světlo rozumu.“

V tom přišel švagr Kvěch a Jan s ním ze strojovny ven
se bral a po cestě mu pravil zasmušen :

„Jak smutný los má dělník! Den co den tén hřmot
a ruch
zde poslouchat a dýchat těžký vzduch a puch,

věř, já bych nemohl! Jsou zdraví tvoji dělníci?
As málokdo z nich překročí let mužných hranici!“

„Proč myslíš?“ ptal se Kvěch, jenž v ústech žmolil
viržinko,

a přivřel ironický zrak a zchmuřil malinko.

„Má zkušenost je jiná docela. Já za to mám,
že práce nehubí tak, jako výstřednost a flám.
Rci, co je zhoubnější? Zda atmosféra továrny,
či stuchlost šenkovny a zvířený prach dupárny?
Když dělník holkaří a zdraví v pitkách utrácí,
proč vše se na továrnu svádí jen a na práci?“

„Ty, švagře, vtipně bráníš kapitál! A pravdu máš,
že k sociálním problémům i mravnost počítáš.
Však rci, kde vězí pohnutky těch strašných rozporů,
jež lidský rod štvou do dvou nepřátelských táborů,
stojících jako armády, zbraň u nohou, by v ráz
se vrhly na sebe, až dá jim povel vůdců hlas?
Proč sestra práce jde se s bratrem kapitálem bít,
když jeden bez druhého obstát nemůže a žít?“
Tak ptal se Jan, jenž jádro sporů z theorie znal,
však slyšet praktika, jenž žije na frontě, si přál.

„Tak bylo vždy a bude!“ pravil Kvěch. „Šéf budí hněv
ne proto, že je necita, však proto, že je šéf.
Já v mládí také sloužíval a vím, jak nerada
šij člověka jhu cizích rozkazů se podkládá.
Šéf vždy je nepřítel! A na tom, jak se podobá,
nic nezměnila by ni kolektivní výroba.

Dnes k boji třídnímu je dělník chrty tisku štván
a bičem bolševických organizací svých hnán.
I kdyby v blahobytu žil, přec Marxův ideál
ho nepřestane opíjet a k boji lákat dál.
Náš dělník, hled', má každý domek svůj, i pole kus,
má kozu, v chlívků krmníka a slepic houf a hus,
má mzdu, že moh' by žít a vystupovat jako pán;
však není jednoho, jenž nestisk' by mi s chutí chřtán.“

Tu Kvěch se rozesmál a s rozkoší pil vonný dým
a mluvil dál svým klidným způsobem a kousavým:
„A přec kapitalista je dobroděj, a svět
by bez něho kles' do bídy a do barbarství zpět.
My plody práce konservujeme a pro doby
zlých neúrod v svých sýpkách ukládáme zásoby.
Lid žije z ruky do huby, nic nedbá o zítřek,
a kdybych až své továrny se v prospěch jeho zřek',
již za rok noví páni by se pohašteřili
a jmění společné by projedli a propili.
A potom, co? Teď v továrnách se s námi rvou a přou
a žalují, že na nás kapitalisty se dřou.
Je pravda, šéf má kapitál a dělník má jen mzdu.
Však kapitál ten není můj! Ten patří závodu,
mně stejně, jako dělníkům. Když nebudu mít já,
když spustne závod můj, kdo dělníkům pak chleba dá?
Žel, masy nemyslí a slovům varujícím nevěří.
A tak tu stojíme, dva zapřisáhlí soupeři.
Co bude dál? Buď my dřív býku přelomíme vaz,
neb býk se rozzuří a pošlape a zničí nás.

**Co čeká Evropu a kulturu, kdo uhádne?
Dost možná však, že na konec vše dobře dopadne.“**

**Jan debat o socialismu nikdy neměl rád,
že slýchal v nich jak v kolovrátku stejnou píseň hrát,
však pocítiv, že švagrův chlad a panská logika
strun v srdci jeho nejcitlivějších se dotýká,
děl vzrušeně: „Proč, švagře, hovoříš jen o boji?
Či nemožno je člověku žít s bližním v pokoji?
Jsme vskutku divá zvěř, jež rve se jen a útočí?
Proč byste nemohli si pohlédnouti do očí,
ty a tvůj dělník, zblízka, tak, jak člověk člověku
a bez třídního předsudku a mírně, bez vzteku?
Zda nespatrili byste člověka a bližního
v zrcadle zraků svých a bratra, syna Božího?
Zda nesvitlo by vám, že každý neseme svůj kříž,
jenž vzdychá po lásce a srdce k srdci volá blíž?
Když kapitalista i dělník Bohem pohrdli,
svým otcem společným, je div, že v srdci zatvrdli
a na smrt vedou boj? Kéž zas by u stolu
se našli Kristova a přijímali pospolu!
Pán zahřál by je na srdci, jež láskou přetéká,
a sladce pošeptal by jim, že člověk člověka
jak bratra milovati má, že sobectví je hřích,
ať studí v hrudi dělnické či v prsou šéfových.
Šéf zvlášť, jsa silnější, má přinášet víc obětí,
když bratra dělníka zří pod břemenem úpěti.
Jste spolu spjati na věky, a bez hrůz nelze žít
v tmách toho inferna, kde nehřeje již lásky cit.“**

„Je láska krásná věc,“ děl suše Kvěch a hryzl ret,
„ba přiznávám, že bez lásky by peklem stal se svět,
však dnešní dělník strašně zpych', a chovám obavy,
že pýchy té a lačnosti už nic ho nezbaví.
I sociální péče, nemocenská pokladna,
i úrazovna, pense starobní, tak nákladná,
i práce osmihodinná jen budou podnětem,
by chtěl vždy víc a víc a v posled vládu nad světem.
Když mozek šílí horečkou a služby vypoví,
co uzdravit ho může, rci? Jen obklad ledový!
Když chtějí boj, buď boj! A podle hesla pohanů:
Zub za zub, oko za oko a ránu za ránu!“

Kvěch zafal pěst a blesk mu v šedých očích vzplál,
však brzo shas' a Kvěch se zasmál zas a povídal:
„Však my jsme rozumní. Když dělníci nám vyjdou vstříc,
co mají, budeme jim přát a dáme ještě víc!“

„I podíl na zisku?“ Jan do řeči mu tiše vpad'.
Kvěch minutku se rozmýšlel a potom řekl: „Snad!?“

Jan skoro do večera až se zdržel u Kvěchů
a s dětmi dováděl, jež nepřály mu oddechu,
hned strýčku sem, hned strýčku tam, jej zvouce
ke svým hrám.

A strýček poslouchal a hověl jejich náladám
a s nimi na schovávanou si hrál a honěnou
a synovcovi zrobil luk a šavli dřevěnou
a kozelce s ním metal, sudy válel po trávě
a jako hoch se smál, tak po dětsku a jásavě.

Než k odchodu se zved', jej sestra stranou pojala
a pozdravy svým rodičům i Tóně vzkázala:

„Ten stesk, jenž vyklouzl mi z úst, a onen povzdech můj
v mém srdci skryj a rodičům se o něm nezmiňuj!
Je darmo znepokojil bys. Věř, drahý bratříčku,
já šťastná jsem, jen někdy znervoznělá trošičku.
Můj stav — však vidíš sám. A nehorši se na muže!
Kvěch má mě rád, je pozorný a za nic nemůže.“

Den chladl již a slunce pomalu šlo k horám spat,
když Jan se loučil s továrnou a tryskem vyjel z vrat.

Mrak černý za ním v dálce stál a tměl se hrozivý,
však před ním slunný jas se smál a svítil na nivy.
Již žita bělala a zlatem pšenic žlutala se step
a květem výskal mák a smutek zíral z lánů řep.
Kraj cvrčků srkáním a chřestem koníků se třás'
a občas chřástal křik' neb křepelky se ozval hlas.

Jan zvolnil koně cval a zatím co zrak jeho kol
se toulal po polích, červ studu hlodal ho a bol.
„Proč na Kvěcha jsem ostřím otázek svých dotíral?
Zda já bych oráčům krom mzdy díl žní svých také dal?
Proč v očích švagrových jsem třísku vidět chtěl, když sám
v svých vlastních očích břevno sebelásky mám a trám?

Co já bych činil, Bože můj, kdybych byl dělníkem
a tady u Kvěcha se živil perlíkem a pilníkem?
A kdybych napájel svou duši novin otravou
a schůzí dělnických ji krmil mluvou sálavou?

My hryžeme se vespolek a kopeme si hrob,
tak jdouce záštím opilí vstříc hrůzám příštích dob.
Proč, Bože můj? Stůl země, hle, nám kývá prostřený,
klas praská nalitý a obtěžkaný semeny
a chleba bude dost. Je chléb, však není radosti,
když v duších straší děs a pláčí skryté úzkosti.
A pomoc přec tak blízko jest a Ty ji posíláš.
To láska jest! Ji zapal v lidské hrudi, Otče náš!“

Jan objal hlavu koníka a tvář svou na ni tisk’
a úzkost tála v něm a v srdci radosti hlas výsk’:
„Můj vraný koníčku, buď rád, že zemi oráme;
ta upřímná je k nám, ta lásky naší nezklame.
Mně chleba skýtá v hojnosti a tobě obroku.
Nuž, rozběhni se domů k nám, již dej se do skoku!
Má milá čeká nás a snad již úzkostí se chví
a naslouchá, zda nezvoní kdes v dáli podkovy.
Má milá, neboj se! Až jabka sčešou sadaři,
pak do kostela povevou nás spolu k oltáři!“

Když Jan k vsi rodné přijížděl, kraj hrkotem se tměl
a tklivě v tichu večerním zvon „Anděl Páně“ pěl.

10.

Již kývly žně a Jan šel polnosti své obhlédnout,
zda úroda již uzrála a lze-li žita žnout.

Šel polní cestou s psem. Tlum mraků, horám podobných,
stál v dálce nad chlumpy, tak bíle svítil jako sníh,

však v šedé modři blankytu jak výheň slunce žhlo
a divě pralo do klasů, v nichž zrní lupalo.
Jak rozpálená pec zem zprahlá znojem sálala
a rozpukaným rtem vstříc nebi o dešť volala.
Vzduch chlebem zaváněl a žhavý sršel jiskrami
a nad hladinou obilí se kmital vlnami.
Kol cesty v pšenících se usmíval chrp mírný zrak
a v žitech pyšně koukol stál a hořel vlčí mák.

Pes s vyplazeným jazykem a rychle dýchaje
šel v patách za pánem, jenž vysílal zrak do kraje
a o žních lidstva snil, až Kristus přijde s anděly
žít lány své a koukol od pšenice oddělí.

Jan do svědomí nahlédl, tam zkoumal každý kout
a modlil se: „Jen ve hmotě mi nedej utonout,
ó, Bože můj, ať nezahynu v ohni s plevem.
Dej, aby s pšenicí mi bylo nebe údělem!“

Ten rok žním přála pohoda a kolem vesnice
žit mandýlky se zdvihaly a kupy pšenice,
a na řady se kladl bílý ječmen vousatý
a po něm naposled i oves kosou požatý.

Jan sám žal sekačkou, taženou párem koníků,
a po poli ji proháněl a řídil s kozlíku.

Hned po Matičce Boží, v polou srpna měsíce,
již u stodoly vyla dýmající párnice

a sousta tučných snopů hltala, žní štědrých dar.
Stoh slámu jal a zrní nosilo se na špýchar.

V neděli odpůldne Jan přišel ze sadu, kde spal,
a na zápraží matku zřel, jež bránila mu dál
jít do domu, řkouc tiše: „Je tu Růžků pantáta
a tatínek náš, však ho znáš, ta hlava hlavatá,
s ním o věno se smlouvá zle, jsa tužší nad houžev.
Mám strach, by spor tam mezi nimi nepovstal a hněv.“

Jan posadil se na záhrobeň vedle mateře
a jen se usmíval, těm strachům jejím nevěře.

Však matka děla dál: „Nic neříkám, že tatínek
chce pro stáří si zajistiti slušný výminek.
Je stáří zlé, můj drahý synáčku, a nevíme,
čím Bůh nás navštíví, než v hrobě kosti složíme.
Však tisknout tě a umačkávat není potřeba,
když úspory nám nadosmrti stačí na chleba
a když jsi s námi ty. A kdyby tvoje Tonička
měla jen jednu suknici a byla chudička,
když srdce tvé ji zvolilo, já bych ji objala
jak vlastní dceru svou a do statku k nám vítala.
Však dívka s prázdnou nepřijde; vždyť není nuzačka.
To pantátovo ždímání a selská tahačka
mne bolí, věř, a studem polévá. Co Růžkovic
dát mohli, dali. Na výměnku nelze dělat víc.“

Jan zblednuv vstal a děl: „Ať tatínek si upsat dá,
co v duchu za dobré a spravedlivé uznává.

Však nestrpím, by otec nevěsty mé dnes
si v srdci domů hněv a hořkost pokoření nes'.
Ne peníze, já jeho Toničku chci za ženu
a málo jen, ba skoro nic mi nezáleží na věnu.
Pojď, maminko, a hled', ať otec hostu na úkor
nic nečiní a po přátelsku vyrovná s ním spor."

Máť kývla na souhlas a za synem šla do síně.
Div divoucí! Tam starci seděli již při víně
a cigárka si bafčili a byli veselí,
jak kdyby sporu žádného, ni hádky spolu neměli.
Jen zardělost, jež plála v tváři pana Prchala,
zvěst o bouři a rozčilení zrakům hlásala.

Jan shodu, jež se v chování těch starců zračila,
zřel velmi rád, však vlna pohnutí ho zalila,
když rysy páně Růžkovy a mírných očí len
zjev Toničky mu kouzlily, jíž host byl podoben,
a když si pomyslí, že otec o groš se s ním rval.
Pan Prchal byl však spokojen, blah ze židle své vstal
a volal, plně pohárek, jenž jiskřil žlutavý:
„Pojď, hochu, sem a přiřukni si s námi na zdraví!
Již vše jsme smluvili a svatbu nic ti nezmaří.
Kdy jenom chcete, můžete jít s Tončou k oltáři."

„No, neplač, maminko," dál k ženě mluvil dojatě.
„Mne pluh již nechce poslouchat, dlaň tíží opratě
a po výměnku volá věk. I ty, má rozmilá,
už dost jsi hospodaření i práce užila.

Je čas si oddychnout. Ať zase mládí čerstvý sval
nás vystřídá a s gruntem naším potýká se dál!“

Za pár dní potom Jan náš s bryčkou na dvůr farní vjel
a dary pro mši svatou přivezl a pro kostel.

Pan farář, velmi překvapen, dík vroucí za dar vzdal,
však mladý hospodář jen rukou máv' a povídal:

„Vše, pane faráři, je z požehnání Božího.
Ty svíce známý voskař lil, jsou z vosku včelího
a pravého a nemíchaného, jak úl jej dal.
I olej ze řepky nám Bobek mlynář lisoval,
jenž také mouku mlel a z nejkrásnější pšenice.
Já sám byl při mletí a nehnul jsem se z mlýnice,
až mouku semlel. Víno jen jsem koupil z Mělníka,
však pravé, z kořene a od přítele rolníka.

A učinil jsem slib, že rok co rok, co budu živ,
dar tento obnovím, bych uctil přesvaté mše div.
Svět zhrdá touto obětí. Však já bych v území,
kde mše se neslouží, ni den žít nechtěl, věřte mi!
Já pod střechou bych nemoh' spát, mně hrůzou mřel
by dech,
že jako Sodoma ta země zhyne v plamenech,
z níž Kristus prch', že pro nepravost hodna nebyla,
by svatá mše se na oltářích jejích slavila.“

Jsa dojat tímto projevem, z něžž dýchal víry žár,
děl farář, kterého ta řeč víc těšila, než dar:

„Že tak by naši vlast chtěl trestat Pán a že by prach
svých nohou setřás' proti ní, já, pane, nemám strach.
Náš národ církev Kristovu tak vstřebal do svých žil,
tak smísil s krví svou, že kdyby třeba věčně žil,
své katolictví nezapře. Jak naše planeta
svůj osud spjala se sluncem, ježž věčně obléhá,
tak spjat je s církví národ náš. A skoro se mi zdá,
že ona zášť, jež lidi naše někdy posedá,
je nucená, že nejde ze srdce a že to je
spíš rozmar milence, jenž trápí rád, co miluje.
Jen všimněte si cirkve národní! Proč povstala?
Ji slabost zrodila a nedůvěra zoufalá
těch kněží odpadlých, jež drtil strach, že přívaly
věd moderních a filosofií proud povalí
val cirkve obecné. Jim zdálo se, že stavět hráz
je šílenstvím, když nastal pro církev již zkázy čas.
Mrak revoluce ošálil jim zrak a mysleli,
že hvězdy pohasly, když mraky jim je zastřely.
Tak tedy náboženství dali v plen a jako šnek
v skořápce nacionalismu si našli útulek.
Však přec své cirkve loď, ač leckde by to bylo vhod,
v proud nevěry se báli vést a do helvetských vod.

Pud národní, jenž bdí, i když spí rozum vojvodů,
vždy zvoní na poplach, když zkáza hrozí národu.

Marx s Leninem též nevěře lid hojný dali v plen,
však rodné církvi zachován zbyl Čechů hlavní kmen.

A tento kmen, jenž krví světců zaléván,
zde věky přetrval, ač vztekem vichřic zlých byl drán,
stát bude dál a kvést a milosti plod přinášet
děj se co děj. Kříž stojí i když kymácí se svět.

Jsem jist, že církev uvidí skon pozitivismu
a zdráva půjde na pohřeb i socialismu.
Již horší kacířstva tu skálu její hlodala.
A kde jsou prosím dnes? Je všecky církev přečkala.
Tak přežije i bludy těchto dnů, tak strašlivých,
a bude Krista obětovat na oltářích svých
až do skonání světa, také v našem národě,
jenž brzy prohlédne a půjde vstříc své obrodě.“

„Dej Bůh,“ Jan zvolal zanícen, „by bylo tomu tak!
Však nyní, prosím, zahleďme se přítomnosti v zrak
a bez dalekohledu víry, bez ohledu na sliby,
jež Kristus církvi dal a o nichž nemám pochyby.

Co vidíme? Ten názor, který fakta zkresluje,
když český národ jako náboženský maluje,
já nesdílím. Též tvrzení těch vážně neberu,
kdo v charakteru národním zří samou nevěru
a liberální frivolnost a polovičatost
neb pouhé hmotařství, byť bylo ho tu všude dost.
Ty směry přechasto již v jednom srdci zápolí
a rostou pospolu, jak koukol s pšenkou na poli.

Má národ jistě svoji letoru, svůj zvláštní ráz,
jenž od ostatních národů vždy odlišoval nás,

však v hrudi naší totéž lidství dlí a plápolá,
jak v prsou ostatních všech národů kol dokola.

I u nás žijí duše vírou dýšící a horlivé,
jež mají něžné svědomí a jemné, citlivé,
však vedle nich hned chodí nevěrečtí vášnivci,
a duše bez lásky a bez citu a zuřivci,
pak lidé lhostejní, již myslí pouze na svůj břich,
a z tužeb metafysických si blbě tropí smích,
a mezi nimi uprostřed jsou sektáři a kacíři,
v nichž sálá k církvi zášť, již nic, ni láska nesmíří.

Ten druhý směr se nyní zmocnil vlády nad státem
a tiskne nás a bije husitským svým palcátem,
chce v zemi vykořenit katolickou tradici,
ať třeba národ zas v hrob znova klesne zející.

Boj s nimi vedem' nerovný — dle zdání lidského.
Ti lidé neštítí se boje zákeřnického,
jdou za svým cílem cynicky a dravě ku předu,
jim k smíchu je i mravní řád, jsou bez všech ohledů,
k nimž zavazuje ryliřství i pouhá lidská čest.
Je přivést k rozumu by mohla katolická pěst,
však něha křesťanství a láska, dbalá pokoje,
meč v pochvě zdržuje, spor toužíc srovnat bez boje,
by netrpěla vlast. Však proč má pro vlast trpěti
jen katolík, proč přinášet jen on má oběti?
Tak zdá se mi, že vlast svou nejvíc sami hubíme,
že snaze po odcírkvení tak mírně čelíme.

Hle, naši odpůrci, té mírnosti se smějíce,
nám stékají a dobývají naše posice,
a nepřejdem-li k útoku, snad v Čechách zadává
nám církev princeznu drak nevěry, tak hltavý.“

Vstal farář od stolu a zvolna chodil světnicí
a přemýšlel, čím potěšit tu duši tesknící,
v níž uražená láska k štvané církvi kvílela
a život za ni položit a bít se hořela.

„Ty otázky,“ děl po chvíli, „jsou příliš složité
a jako život sám, tak záhadné a spleťité.“

Co dělat? Jisto jest, že katolických ideí
moc lidská nezničí a já se o ně nechvěji.
Jsou věčné jako Bůh, jenž rozžehl nám jejich jas,
když na zemi tu dlel a chlebem nauk svých nás pás',
I církev, hlasatelka těchto pravd a strážkyně,
má Kristův slib, že do skonání věků nezhyne.

Však bude-li náš národ v lůně církve zachován,
kdo může zaručit? Nic nezjevil nám o tom Pán!

Bůh milost víry duším nabízí, však nechť-li,
Pán nevnučuje ji a neužívá násilí,
ba, On ten poklad pokladů i tomu, kdo jej má,
však nemnoží, dřív nebo později zas odnímá.

Kdyby náš národ pýchou zhrd' a tak se zapomněl,
že Bohu, Duchu svatému by vzdorovati chtěl,

a milost zamítl, Bůh vyhnal by ho z církve ven
a vydal zlobě kacírů a atheistů v plen.

Než to se, doufám, nestane. Náš český lid
dle novin jen a schůzování nelze hodnotit.
Kdo jeho hlubiny až na dno proniknouti chce,
své ucho pozorně ať přiloží mu na srdce
a zbožně naslouchá, čím jeho tep se zachvívá,
když atheistů kontrola ho nezří slídívá.

Tak třeba na vsi některé se zdá, že víry zdroj
v ní vyschl již, když lidé její s knězem vedou boj.
Však spáchejte tam čin, jenž morálce je na úkor,
již hlásá církev! Hned antický se ozve chor
a těžké sloky zazpívá vám písně o mravech,
již v církvi slýchával a v chrámu opuštěných zdech.

Kdo nezřel duši v hlubinách, kde sídlí svědomí,
čím církev u nás jest, si nikdy neuvědomí!

Ač státní representace hlas církve odmítá,
hlas onen zůstává přec hybnou silou života,
dál žije v úmyslech, je lidských činů měřítkem,
je tmelem národa a duší skrytým pojítkem.

Kde kdo šel hlásat národu, by církev opustil.
Však marné úsilí! Lid víry své se nespustil.
A množstvím květů krásy křesťanské až dosavad
zrak Boží k sobě zve a obrací náš český sad.

len plevel, kterým zarostl, je třeba vyplít
a květy víry vadnoucí a skleslé zkropiti.
My katolíci musíme k své církvi věrně stát
a dýchat Ježíšem a ohněm lásky k Bohu plát
a milovati bližního a ctností svou se stkvět
a trpělivě pracovat, být každý za deset,
a s důvěrou a pokorně se modlit k Pánu žní,
by na pomoc nám poslal dělníky své nevšední,
jichž prací jedinou a nejvyšší jest úsilí,
by národ Kristu získali a duše spasili.

Mne neděsí ni počet nepřátel, ni jejich zlost,
jen když tu bude nadšených a svatých kněží dost.“

Jan kýval na souhlas, však na tváři mu úsměv hrál,
když vstával od stolu a na rozchodnou povídal:
„Tak pěkně, důstojnosti, problém náš jste rozřešil
a slovem svým mé srdce pozdvihl a potěšil.
Já s vámi souhlasím a nechci zapírat, Bůh chraň,
že proti nevěře je víra nejsilnější zbraň.
Však přec se domnívám, že proti útočníkům zlým
je volno tasit meč, když deptají nás hásilím.

Vím, církev jako taková dle vůle Kristovy
meč netasí, neb v úctě má, co Pán děl Petrovi.

Však já jsem občan, sloužím na vojně a platím daň
a chci, by stát mé přesvědčení ctil. Mám právo naň!

Kdo na církve mi sahá, jejíž víru vyznávám,
ten volnost svědomí mně rve, na niž přec právo mám.

Jest mučednictví milost nad milost a kdybych pad'
v moc násilníků, pro Krista bych, věřte, umřel rád.
Však pokud proti násilí se mohu ubránit,
proč měl bych umírat? Spíš budu mučitele bít,
tak dlouho bít, až uzná právo mé, jež v státě mám,
a nebude mi činiti, co nechce trpět sám.

Nemějte strachu, pane faráři. My jako zed
kol církve budem stát a odrazíme nápor běd.“

Tu noc bouř pozdní zuřila. Blesk rychle stíhal blesk,
a jak se kmit', hned zavzněl hromu burácivý třesk,
jenž nad stavením s vichřicí se rval a vztekem řval
a liják probouzel, jenž na sklo oken bubnoval.

Jan v pokoji svém bděl, tou bouří v spánku vyrušen,
a teprv k ránu až mu na víčka sed' krátký sen.

Však ráno — jak se podivil! Když z domu vyšel ven,
ni mráčku nezřel na nebi, jež kvetlo jako len,
zas slunce svítilo a jak by bouře nebylo,
vše kolem mírem dýchalo a žitím hýřilo.
Jen v sadě, bouř kde jela na svých koních splašených,
spoušť její zvěstoval žal jablek, vichrem sklácených.

Jan na rozmluvu vzpomínal, již vedli s farářem,
a k žití chut a důvěra zas mladě výskla v něm.

11.

Je svatý Matouš zlatouš. Po něm sedlákům je hej!
Iž každý prodal obilí, má peněz habaděj,
a v Benešově na trhu vždy bývá lidí jako much,
a na tržišti život vše a hýří shon a ruch.

Jan na ten slavný trh se vydal též, tam s bryčkou jel,
a Josef, věrný čeledín, ho cestou provázel.

Když šťastně dorazili do města a zavedli
své koně do zájezdní hospody, kde pojedli,
Jan sám se vydal k tržišti, kam ze všech všudy stran
proud trhovců se nes' a chovný dobytek byt hnán.

Kde brána tržiště se pne, tam v tísní bouřil dav
a nárek telátek se ozýval a řvaní krav,
jež zvěrolékař prohlížel, tam koně řehtali
a lidé kleli, smáli se a přeli, spílali,
tam pasy zkoumali, clo vybírali celníci,
a s puškou na rameni obcházeli četníci,
dál za branou však trhaři již seli paniku,
a z vřavy tryskal bas a tenor dravých výkřiků.

Jan hodlal zakoupit pár krav, však s koupí nespěchal,
neb dříve tržní náladu si vyzkoušeti přál.

I bloudil sem tam tržištěm, kde ocet moče čpěl,
a páchl hnůj a dojných krav dech mléčný zaváněl,
a občas zastavil svůj krok, kde jako v chomáči
se s kupci sedlák přel a hádal s dohazovači.

Kol Židé dobytkáři, vychytrali v obchodě,
v té směsici se kmitali jak ryby ve vodě,
tu řezník zas či uzenář nes' davem těžký břich,
dál opět ředitel neb dvora nájemce se mih'
neb Němec hraničář, ježž na trhu rád sedlák zří.
' A tlampači se potloukali tam a handlíři.

Jan bral se kolem ohrady, kde v řadě dojnice
již koupené se tísnily a stály bučice;
je po telátkách jímál stesk, též tíha vemene
je mučila, v němž hořelo již mléko spařené.
Kol těchto krav sběh chudých žen se krad' a žebraček,
jež zdojovaly mléko do plechových dojaček
neb hrnců kamenných, ač krávy po nich kopaly
a kupců hrubé nadávky se na ně sypaly.

Tu Jan zřel skupinu, jež jako roj zlých včel
kol chalupníka kroužila, jenž vzrušením se rděl,
a útok odrážel a jako houžev buková
se bránil ždímání, jsa skoupý na slova.
Hned vedle něho dcerka jeho pobledlá a nesmělá
jak tyčka stojíc, za prostraněk krávu držela,
zvlášť pěknou straku mladou, červenou, k níž telátko
se tisklo bojácné a uvázané na krátko.

Žid jakýs, chopiv chalupníka prsty kloubnaté,
řval vztekle, výhrůžně: „Tak dáte ji či nedáte?“
„Ne, nedám!“ „Neslevíte teda nic?“ „Ne! Už jsem řek’,
že pod pět tisíc nebude!“ Tu hbitý Židáček
jak hadem uštknut vyskočil a syk’: „Vy myslíte,
že kradu? Člověče! Pět tisíc korun! Blázníte?
Dám čtyřicet šest stovek. Chcete? Pán Bůh požehnej!“
Tu vmísili se do pře tlampači: „Ty, krávu dej
a pánovi ji přej. Dost za ni dává. Člověče,
proč nevážíš si kupců? Prodávěj, než kupec uteče!
Tak plácněte si! Pán Bůh požehnej! Slev polovic
a pán ti dvě stě přidá. Vyjdi mu přec trochu vstříc!“

Leč chalupník stál na svém, tvrdohlavý jako suk.
Žid zlostí se jen třás’ a vyskakoval: „Já bych puk!
Ten člověk blázní. Lidé, nechte ho a pojdte pryč!
Nač mařit řeč? To není muž. Toť vydřiduch je, dříč!“

Tak řka, Žid kvapem odběhl, leč za minutku zas
tu zpátky byl, neb v duchu na krávu se celý třás’.
A kup se vlékl dál. Tu jako šíp vzlét’ z davu žert:
„Ten strejc je nad Žida, ač Žid je chytřejší než čert.“
Kde kdo se smál, však chalupník se jenom ušklíbl
a šel vstříc Janovi, jenž pokynem ho vybídl
a k sobě zval a uzavřel s ním koupi v ústraní,
když napřed po zvyku si spolu plácli do dlaní.

„To věřím, pane!“ volal Žid a plival, hubuje.
„Když cenu jsem vám usmlouval, to se to kupuje!“

Jan, Žida nedbaje, kýv' na známého vodiče,
jenž rychle přiskočil a odebrav mu dobytče,
pryč k ohradě je hnál, co zatím Jan šel trhem dál,
neb ještě jednu dojnici si zakoupiti přál.

Když koupil ji a prodal telátko, spíal hned
ty krávy dvě, jež potom vodič sám k nim domů ved',
a starosti prost šel, kde koňský trh se odbýval,
by na koně, jež zvlášť měl rád, se ještě podíval.

Lip alej středem tržiště se táhla žloutnoucí,
kde nával vlnil se a vřela tíseň rostoucí;
tam v stáncích nabízel se čaj a ostré pálenky
a pečivo a salámy a horké uzenky,
am koňské ohlávky a biče sedlář prodával
a provazník lid k opratím a prostraňkům svým zval.

Trh koňský bohatě byl obeslán a v ohradě
sta selských koní tísnilo se v plné parádě
a Janovi, když na ně zřel, plál blahem selský zrak,
neb chov byl vybraný a málokde se zjevil brak.

Ač strach byl вплést se do té míchanice zmatené,
kde vyhazovali a bili koně splašené,
Jan těmi vlnami se brodil rád a bez strachu
a klisen všímal si a řehtajících valachů
a hříbat, jejichž kopyt nedotkla se podkova,
a které poprvé snad vedli na trh z domova.

Jan těšil se, když zřel tam selské synky vytáhlé,
jich oči jiskrné a tváře sluncem osmáhlé,
když sledoval v klid ukryvanou radost pantátů,
již bankovky své přepočítávali bez chvatu,
je cpali do tašek a stápěli v hloub kabátů.

Kus dál, kde tepna tržiště již přestávala bít,
řad cikánských stál vozů, každý plachtou kryt,
a u nich herky vychrtlé i pěkní koníci,
jež od cikánů kupovali známí rasíci
a komedianti. V tom koutě jásot zněl a řev
a váda bouřlivá, k níž svádí cikánova krev.

Jan minutku tam postál as, tím obrázkem jsa jat,
a pak šel dál, kde těžké koně kárové zřel stát
a kočárové koně ohnivé a klusáky
všech barev, hnědáky a bělouše a ryzáky.
Jim hřívky vlály spletené a věchtem vyšňořen
hrál ohon a z tlam střikaly kol vločky bílých pěn,
když hryzali se vespolek a zemi tepali.

Tam milostpáni Židé, obchodníci zchytralí,
své kupce vítali a dlouhým bičem práskali,
když pacholek ven z řady kupcům koně předváděl
a v běhu křikem šťval a s nimi hry své prováděl.

Tam obchodovalo se v rukavičkách, zdvořile
a klidně, skoro potichu a bez kratochvíle,

neb kupující byli téměř sami statkáři
a dvorů správcové, jež zbytečně slov nemaří.

Jan, trhem zrak si nasytiv, pryč z něho ven se bral
a tíhl k náměstí, kam půvab jarmarku ho zval,
a cestou přemítal, jak život srdce opíjí
a duši přadeny svých všedních péčí ovíjí,
a jak je potřebí, jít moudře prachem jeho cest
a občas zvolat: Otče náš! a oči k nebi vznést
a do samoty jít, tam nad žitím se zamýšlet
a osidlům se vyhýbat, jež do cesty nám klade svět.

Tu náhle, co tak rozjímal a krácel ulicí,
shléd' Tonču Růžkovou, vstříc radostně mu kvapící.

Zrak její nebem kveť a šípek plál jí na líčku
a na rtech šotek hrál, i v důlcích lícních dolíčků,
a cosi svěžího a milého z ní dýchalo,
až Janovi se tajil dech a srdce zmíralo.

„Já na jarmark jsem přijela sem vlakem před chvílí
a Pán Bůh hned mě k tobě ved', můj Jendo rozmilý.
Jdeš z trhu, vid'? Já nic tu nebudu dnes kupovat
a přijela jsem jen, že chtěla jsem tě špehovat.“

Tak děla žertujíc, však Jan se smál: „Co, holka, máš,
že žárlivostí teď už pláš? Co bude, až se vdáš?
No, štěstí veliké, že o tvé žárlivosti vím.
Dnes jiné děvče, moudřejší, si tady namluvím.“

**„To neučiníš, Jeníčku, neb jedno srdce žal
by proto usmrtil a do tmavého hrobu sklál.“**

**Jan dojat ruku její stisk' a pak ji zval, by k nim
se nazpět domů, místo vlakem, v bryčce svezla s ním.**

**Když slíbila, šli k náměstí, kde tísní výkladů
proud lidu táh', jsa váben kouzlem vzácných pokladů.
Tam venkovanky kupovaly látky na šaty
a punčochy a košile a dětské kabáty,
a plátna, lífáčky a do kuchyně nádobí,
a zrcátka a hřebeny a různé ozdoby;
tam mužští vybírali čepice a vlňáky
a těžké boty do práce a vidle, dloubáky
a lopaty a rýče, nožíky a Bůh ví sám,
co všechno jiného si ještě nakoupili tam.**

**Blíž brány, jako růží mrak, jenž visí na stonku,
spěl k výši, k šňůře přivázán, měch rudých balónků
a kolem chodníku, kde s Tónou Jan se procházel,
řad stánků cukrářských své stanoviště měl
a budek kramářských, k nimž ochraptělí kupčící
svých šprýmů vnadidlem lid lákali kol proudící.**

**Tam krém jsi mohl koupiti a různá leštidla
a letovadla, na rozpuklé hrnce lepidla
a voňavky a mýdla, sloupky, svíčky barvené
a dívčí kabelky a peněženky kožené,
šle, papíry a obálky a péra plněná
a vůbec vše, nač pomyslí si duše milená.**

Zvlášť živá švanda, smích a neslýchaná rotika
lid četný zvala k stánku vlasatého mladíka,
jenž čokoládu nabízel i jiné sladkosti,
jež do sáčků, kus po kuse, klad' s velkou rychlostí,
a při tom verše přednášel, jež v rýmech zvonily
a vtipem sršíce, kol zákazníky vnadily.
Šlo zboží na dračku, neb kde kdo, verši nalákán,
pět korun za mlstvu dal rád. Tak učinil i Jan,
a koupi nabíd' Toničce, jež dárek přijala
a na milého hocha překrásně se usmála.

A pak šli spolu dál, kde písničkář své písně pěl
a hudbou na tahací harmoniku provázel.
Kol jeho prken mládež přčetná se tísnila,
jež po zpěvu a poezii mladě žíznila,
a v tváři její chvěl se cit a v oku krásná zář,
když ufňukané cizí valčíky pěl písničkář;
však hned se ozval smích a v zracích divný zájem
vzplál,
když zpěvák kuplety a slizské popěvky své hrál.

Tu Jan se zachvěl lítostí a tvář mu polil stud,
že krásná mládež ukájí si básnický svůj pud
a plní duši svinstvím takovým a neřádem
a zhrdá starých písní krásných zlatým pokladem.

„Ty písničky,“ děl Tóně, „rozlínou se jako prach
a brzy uslyšíš je zpívat po všech hospodách,
kde jimi načpí vzduch. Je zplodil revoluční duch
a nevkus rozvratu. Zda bude někdy líp, ví Bůh.“

Tak řka, Jan dál spěl s Toničkou, jež mládím zářila,
a všednost jarmarku svou dívčí krásou zlatila
a jeho hrud' se dmula pýchou milence, když zřel,
jak mnohý hoch se za tou jeho milou ohlížel,
však ona pohledem že nepoctila žádného,
svých očí vroucnost blaživou jen šetříc pro něho.

Když jarmarkem si do sytosti pokochali hled,
Jan s Tončou do své hospody si zašli na oběd
a po obědě hned šel Josef koně zapřahat
a povoz jejich za chvíli již rozjížděl se z vrat.

Jan kočíroval sám a na kozlíku tulila
se k boku jeho Tonička, jež štěstím zářila,
a Josef za nimi si na sedadle hověl sám
a pokuřoval z dřevěnky, svým oddán myšlenkám.

Byl vlažný den a po dešti, jenž v noci sprch', jak sklo
vzduch průhledný se lesk', ač občas trochu krápalo,
a v něm jak fialky se drobné chlumpy modraly,
kde vlny kopců po kraji se k nebi vzdouvaly.
Již v lesích smrkových, k nimž spouštěla se mraků šed',
bříz zlato sálalo a krvácela buků měď,
a nad tmou oranišť a měkotí zelení mrak vran
krá! krá! plul slídívý, než padl na osetý lán.

„Mně zdá se,“ Tóna pravila, když vjeli v lesní tiš,
„jak kdyby někdo na housle tu hrál. Nic neslyšíš?
Že ne? Však já se neklam! Kdes hudba houslí lká.
Či láska to strun v srdci napiatých se dotýká?

**Ty, Jendo, máš mě rád? To slovíčko mi rci!
Já jako svatý obrázek tě nosím na srdci.“**

**Jan usmáv se, cos do ucha jí pošeptal,
až radostí se zarděla. Pak koně bičem fal
a tryskem s kopce hnal, až dívka strachy zmírala,
když bryčka po cestě jak bouří rvaná lítala.**

**Již měli první ohlášky a o veselosti
řeč spolu předli dál a vzpomínali na hosti,
jež pozvou ke stolu, a potom Tóna črtala
sny o budoucnosti, jež kouzelná jí kývala,
a praskot krbu, ševel lip zněl sladce z jejích slov
a šveholení vlašfovek, jež pozve k sobě krov
a okap stavení, v němž budou s Janem v míru žít
a hospodařit v pokoji a nad kolébkou bdít.**

**Leč Jan se náhle zachmuřil: „Dej Bůh, by tvoje sny,
má milenko, se všechny splnily. Však naše dny
jsou plné chmur. I nad Evropou visí bouřný mrak
i na vlast revolučních rozbrojů se strojí drak
a mstiví dravci nepřátel si na ni brousí spár.
A zloboh kací oltáře a víře chystá zmar.
Tak nevím, nevím, dítě! Možná dost, že najednou
mne mužské touhy po činech a bojích posednou,
a že pak sama zůstaneš a v statku osiříš.“**

**Tu Tonička se přitulila k hochu svému blíž
a pravila: „Mám ráda mír, však nejsem zbabělá,**

můj Jeníčku, a neměj strach, že bych se věšela
ti na krk, kdyby svědomí tě volalo a čest,
neb vlast a víra kázaly boj s nepřítelem vést.
Jsme oba v rukou Božích. Konejme svou povinnost
a strachy pusíme po větru. Je na ně času dost.“

Tak cesta snem jim uběhla a než se nadáli,
vůz k Lánům přijížděl, jež vítaly je z povzdálí.

Již lom se zjevil jim a třešňovka, kde hořelo
již listí plápolem a zvolna k zemi pršelo,
již hrušně ze sadů vstříc kývaly, jimž v korunách
plál smaragd, hyacint a ohněm sálající nach,
již štěkot psů se ozval, husí kejhajících hlas,
a kde co volalo jim vstříc: „Tak, děti, vítám vás!“

12.

Pan Růžek, bratr Toniččin, jak kázal zvyk a cít,
své sestře nejmladší ždál slavnou svatbu vystrojit.
K dni svatby oblékl dům v nový šat, jej natřít dal,
pak urovnal i dvůr a pískem pěkně posypal
a vrata dehtem okrášlil a spravil ohrady
a sešlé ploty kolem stavení a zahrady.

Ni chvilky nedopřál si oddechu a pokoje.
Hned s čeledínem natíral a leštil postroje,
hned v kolně kočár myl, hned ženským chvátal na pomoc
a rukou nesložil, až na loži, když kývla noc.

Však ženy největší tíž práce nesly na bedrech
a celý týden před svatbou je neklid štal a spěch.

Stoh prádla vyprat svatba velela a vyžehlít,
sín vybílít a kuchyň, do pořádku uvést byt,
v něm cíchy pohléknout, prach setřít se zdí všech,
kde jaké dřevo vydrhnout, kde jaký zašlý plech
a po vsi shánět příbory a hrnce, pekáče,
i drůbež bít a škubat, pařit; péci koláče.

Dům voněl kořením. Květ, padián a skořice
a citron s hřebíčkem tam dýchaly, nos dráždíce.
Tam sliny na jazyk se sbíhaly, tam žasl zrak,
když v mísách zřel žluť tvarohu a povidla a mák,
a na okřínech těsta květ, tak bílý jako sníh,
v němž tu a tam bod hrozinky se usmívavý mih'.
Cent mouky padl na těsto a vajec ošatka,
též másla kolik hrud a cukru pěkná hromádka.

I nevěsta dlaň pilnou přikládala ku práci,
však dělat koláče jí nesvolili domácí,
že prý by měla starosti. A tak jí nezbylo,
než podvolit se nutnosti a hledět na dílo,
jež jiní konali. Plést koláče je těžká věc
a umění, v němž vyzná se jen mistr-umělec.
Tím byla mladá Růžková, jež, stojíc u válu,
své těsto rozvalovala a hnětla pomalu
a kružátkem svým z mědi sličně vykrajovala
a plnila a splétala a zavinovala.

Co zřel's, to nebyl koláč, ale poupě růžové,
neb dráp či spár, jímž dravec ptáka lapeného rve,
to byla tvářička, z níž hledí černá očička,
pěst sevřená to byla, jedle drobná větvička.

Ty koláčky hned jiná žena pírkem mastila
a skvostem hrozinek neb hořkých mandlí zdobila.

Když zkynuly, chřtán peci zárem zbělené je jal
a do růžova opekl, je vůní prodýchal,
až hlava kolem šla, až zrak se smál, jich krásou zpít,
když do komory na slámu je nesli uložit.

Pan Růžek před svatbou si pozval domů řezníka,
jenž tele porazil a ohromného krmníka
a jaterníček nadělal, jež hostím přijdou vhod,
až v statku ráno před svatbou se sejdou na průvod.

A ženské zbily spoustu hus a kachen, kuřátek
a slepic, tučných krůt. Tak masa bylo dostatek,
ba v domě nescházela ani hojná zvěřina
a všecko svědčilo, že bude slavná hostina.
Sklep skrýval též dva sudy malvazu, jež pění krev
a v srdci budí veselí a na rty loudí zpěv.
Že v domě hovor zněl a smích, že písně zvonily,
kdo divit by se chtěl? Vždyť svatbu strojili
a ta se strojí málokdy, snad jednou za život,
jenž v jiný čas k nám posílá houf starostí a psot.

•

Den před svatbou Jan s Toničkou hned ráno za šera
šli do chrámu, kde milosti zdroj božský vyvěrá,
a smyvše viny svobodných svých let a poklesky,
chléb andělský v číš duše přijali, dar nebeský,
a potom, po katechismu, šli spolu na hřbitov,
by návštěvou svou poctili tam Karlův drahý rov.

Hrob s pomníkem snil v rezi trav, jej objímala mříž,
a s výše břízka spouštěla naň vlasů chvějnou tíž.

Ten hrob teď Tóna květy chrysantém svých zdobila
a klečíc, s Janem za Karla se vroucně modlila.

Když vykonali modlitbu, Jan vstal a snivě děl:
„Náš Karel orál rád a zemi pluhem převracel.
Teď v hrobě, brázdě poslední sám leží zaorán,
jak zrno pšeničné, než vzklíčit dá mu znovu Pán.
Kdo ví, má Toničko, zda ženou mou bys bývala,
kdyby nám nebyla smrt krutá Karla vyrvala,
a kdyby na pohřbu tvých očí hvězdy planoucí
mi v srdci nezaplály cit lásky horoucí!“

•

Jak úl v den svatby šuměl Růžkův dům. Kde kdo
v něm žil,
vstal dřív, než bdělých kohoutů zpěv úsvit probudil,
a každý ruce k práci klad' a za svým dílem spěl,
jak kdyby svatby prudký proud je všecky unášel.

Jen nevěsty tam nebylo. Ta ve své světnici
sem tam se potácela, tesklivá a nyjící;
hrud' její těžké hoře svíralo a z mráčků řas
dešť horkých slz se lil a rozechvěním hlas se třás'.

„Ach přemámilá mladost!“ v srdci cos jí vzlykalo
a po svobodě dívčích let své ruce vzpínalo.

Dům rodný, v němž tak líbezně jí kvetl mladý věk,
teď do duše jí sáh', v ní probouzel roj vzpomínek
a srdce její uchopil a za sebou je táh',
jak měl by strach ji propustit pryč přes svůj vlídný práh.

Tu děla švadlena, jež svatební šat chystala:
„Je čas, má slečno rozmilá, abych vás česala.“

I sedla Tóna k okénku v své bílé halence
a švadlena jí rozplétala vlasů pletence
a hřebenem je rozčesávala, až záplava
těch kadeří jak plášť ji skryla, lesklá, sálavá.

Ty vlasy v hrsti laskajíc pak děla švadlena:
„Váš vlas je jemnější než hedvábí, má milená,
a jako vodopád se valí jeho prsténce;
lesk pšenky sálá v něm, jež zraje v žáru července.“

Tu lichotku však Tóna odmítla hned jako hřích.
„Proč vlasem pyšnit se? Což nepadne naň brzy sníh?
A jestli Pán Bůh trochu sličnosti mi ráčil přát,
to proto jen, bych Janovi ji mohla v obět dát.“

Když upravila účes, švadlena se vzchopila,
by nevěstu v sních svatebního šatu strojila.

Byl úbor něžný, v celku z krepdešínu zrobený,
však cudný, proutky myrtovými sličně zdobený,
a Tóně slušel překrásně. Pak švadlena jí dál
kol čela závoj ovila, jenž po zádech jí vlál,
tak průsvitný jak vzduch, tak jako vánek chvějivý,
a na něj, svrchu na hlavě, již laskal mazlivý,
skvost myrtového vínku vložila, znak čistoty,
jež nevěstu víc krásnější, než drahé klenoty.

A zatím vedle do statku, jenž kýval veselý,
host za hostem se scházeli a vozy sjížděli,
až dvůr se zacpal kočáry a v jizbě prostranné
se tisklo sousedstvo a příbuzenstvo sezvané.
Též Kvěch tam přijel se ženou, jež se již čekala,
a s dětmi, které veselka snad nejvíc lákala.

Těm hostům osmažené jaterničky se zelím
se předkládaly na mísách a skývy chleba k nim,
a pro zahřátí čaj se nabízel a hroznů dar,
i likéry, jež do žil oheň vlévají a žár.

Pak Josef Šimků, mládenec, ved' kolem družičku,
jež hostům na šat připínala myrty větvičku,
a v síních hluk a hukot vřel, jak v květnu v úlech včel,
až kdosi vykřikl, že ženich na dvůr statku vjel.

Kde kdo v ráz jako pěna stich' a ke dveřím zrak zved',
když po chvíli Jan nevěstu svou do světnice ved'.

Šel stepilý jak jasan, v tváři jemně zardělý,
a jeho oči jinošské jak hvězdy hořely,
ač vážnost zřela z nich a vědomí, že rozcestí
dnes kývá mu a cesta ku štěstí či neštěstí.

Byl oděn v bobří kožich, černý, v němž se vyšším zdál,
než vskutku byl, a Tonička, když za ruku ji jal
a ke klekátku ved', v svém sněhobílém úboru
jak bříza svítila, jež tulí se k pni javoru.

Však nevěstiny rodiče již vážní čekali,
až děti pokleknou, by požehnání přijaly.

Tu nevěsta, pláč v hrdle tajíc, spěla dík jim vzdát:
„Mí zlatí rodiče, já děkuji vám nastokrát
za všecku vaši dobrotu, zvlášť za vychování.
A na koleňou vás dnes prosím o požehnání.“

Pan Růžek vstal a oba křížkem žehnal na čele
a rovněž panímáma, šeptající rozchvěle:
„Bůh Otec, Syn a Svatý Duch, vás, děti, požehnej
a kroky vaše řiď, vám hojnost milosti své přej,
abyste spolu v bázni Boží žili každý čas
a o radost se dělili i kříž, jenž v žití potká vás!“

Ten výjev srdce všech se dočk', pláč hojný vyvolal,
však potom hned proud hostí ven se na dvůr k vozům bral.

Jan se svou družičkou hned do prvního vozu sed',
jež řídil Josef čeledín, jenž slavnostně si ved'
a opratěmi hrál a tlumenými výkřiky,
bič v ruce, krotil nedočkavé svoje vraníky,
jež ofáborování, v parádních svých postrojích
zem pyšně tepali, neb krev již varem vřela v nich.

Když všichni hosté nasedli, hoj, holá, hoj, hned z vrat
jak vítr vyjel Josef na náves, kde jako mlat
pruh silnice se táh' a za ním vozů dlouhý drak
se řítíl šílený a nad ním prachu bílý mrak,
a cestou jásot zněl a zpěv, až svatba dospěla
k vsi farní, kde se zastavila u vrat kostela.

Pak byly oddavky a mše a po ní z chrámu zpět
Jan mladou ženu již si ved', tak svěží jako květ
a radostnou a ctností zdobenou i sličností.
Kde kdo je zřel, byl úctou jat a přál jim radosti.

Jan, podarovav žebráky, jež u vrat chrámu zřel,
vsed' s Tónou do vozu, jenž touhou po letu se chvěl,
a když i svatebčané ostatní si nasedli,
had kočárů zpět k Lánům bouřil chvatem posedlý.

Jan přinutil jet k hostině i starce faráře,
jenž s Tóninými rodiči teď v zadním kočáře
se krčil schoulený a dojat průvod sledoval,
jenž jako bouře hřímavá se před ním prudce hnál.

Tyl mlhy střel se po polích a na kraj závoj klad'
a před zrakem se rýsoval jen nahých štěpů řad.

Zpěv sborový se polem nes', v něm občas jásoť výsk'
a farářův zrak vlh' a jeho hrud' žal krutý stísk'.

„Jak krásný je náš lid!“ ret jeho šeptal. „Přeškoda,
že moudrý vozataj mu schází, čacký vévoda.
Kam svatba uhání? Mha před námi, mha za námi —
Ó, Bože, Kriste Ježíši, smiluj se nad námi!“

Však veselost již do vsi vjížděla, kde zatáhli
ji třikrát provazem, ježž přes silnici natáhli.
Kol v zahradách hřměl praskot salv a třeskné výstřely,
až vyděšené koně na zadek se stavěli,
a na návsi houf žen a dětí stál, k nimž na dračku
ven z vozů pro radost se snášel příval metáček.

Pak za zpěvu proud veselosti na dvůr statku vplul,
kde hosty jizba čekala a připravený stůl.

